

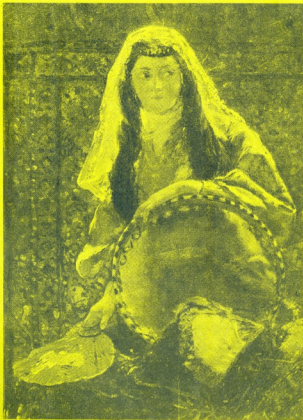
Mart-Haziran 1994 SAYI : 8 - 9

çveneburi

5 KÜLTÜREL DERGI

ჩვენებური
კულტურული კრებული

çveneburi

Kültürel Dergi

Mart - Haziran 1994, Sayı 8-9
(İki Ayda Bir Yayınlanır.)

İMEDI

Tanıtım, Yayıncılık ve Tic. A.Ş. Adına

Sahibi ve Sorumlu Müdürü
Cahit OKTAY

Yayın Yönetmeni
Fahrettin ÇİLOĞLU

Yayın Koordinatörü
Rüya ÖZKALKAN

Bu Sayıda Katkıda Bulunanlar

N. Mustafa ÇELEBI, Hasan ÇELİK,
Fahrettin ÇİLOĞLU, Hayri HAYRİOĞLU,
Hacer İYEM, Cemal Fahir KUTLU,
Osman N. MERCAN, Bahri OLGUN,
Rüya ÖZKALKAN, İsmail YAZICI

Kapak Resmi
Gigo GABAŞVİLİ

Adres

Akasya Sok. Şenkur Apt. No:22/7
Pendik-İstanbul

Telefon

(0216) 375 42 80

Fax

(0216) 390 47 68

Fiyatı

40.000.-TL (KDV Dahil)

Abone Koşulları

Yalnızca Yıllık Abone
250.000.-TL / 13\$ / 20 DM

Havale Hesap No:

Posta Çeki Hesap No:

674204-Fahrettin Çiloğlu

Garanti Bankası

Pendik Şubesi - İSTANBUL

6200723/2 No'lu Hesap

İş Bankası

Karaköy Şubesi - İSTANBUL

300131 No'lu Hesap

Dizgi-Ofset Hazırlık

VEGA Yayıncılık & Tanıtım

Tel-Fax: (0212) 638 25 81

Baskı

Ceylan Matbaacılık

Dergide yayımlanan yazıların
sorumluluğu yazarına aittir.

Gönderilecek yazılar daktilo edilmiş
olmalı; derleme, ve çevirilerde kaynak
belirtilmeli; çeviri yazılar orijinaliyle
birlikte gönderilmelidir.

İçindekiler

çveneburi' den

GÖRÜŞ-DÜŞÜNCE

Rusya'nın Kafkasya Politikası -I- 3
David KOSTAVA

PORTRE

Gigo GABAŞVİLİ 7
Hasan ÇELİK

SÖYLEŞİ

Giorgi ÇANTURIA ile Gürcüstan Üzerine 10
Fahrettin ÇİLOĞLU

TARİH

Osmanlı'da Gürcü Köle Ticareti 14
Fahrettin ÇİLOĞLU

SANAT - EDEBİYAT

Deniz 17
Guram GEGEŞİDZE

Liana İsaakdze ile Söyleşi 21
Osman N. MERCAN

"çveneburi" İçin Ben de "tkveneburi"
Olmak İsterim 23
Osman N. MERCAN

YAŞAM-KÜLTÜR

Şu Dördünü Öldürün! 25
N. Mustafa ÇELEBI

Piano Piano Patara Gogo 26
Babri OLGUN

İstanbul Ansiklopedisi'nde Gürcüler 28

GÜRCÜCE

Kendi Kendine Gürcüce -II- 29
Fahrettin ÇİLOĞLU

ETNOGRAFYA-FOLKLOR

Yüzyılın Başında Kobuleti 35
İakob GOGEBASHVILI

Gürcü Yemekleri 36
Hacer İYEM

NEKROLOJİ

Beni Öldüren Güzel Olsun 37

ÇOCUK

Deda Ena'dan 38

HABER-YORUM

Çveneburi'den Haberler 39

Gürcüstan Türkiye ile İlişkilerini Geliştirmek İstiyor 41

Kafkas Ülkeleri Rusya'dan Dersini Aldı 41

Kafdağı Etkinliklerini Sürdürüyor 42

Basında çveneburi 45

Kısa Kısa 44
Rüya ÖZKALKAN

Çveneburi'den

Değerli Çveneburi,

Türkiye genelinde yaşanan ekonomik kriz, ne yazık ki dergimize de yansımış bulunmaktadır. Bunun en çarpıcı göstergesi, Mart-Nisan 1994 sayısını zamanında çıkaramamış olmamız. Bu kez de, tıpkı geçen yıl olduğu gibi, Mart-Haziran tarihli iki sayıyı, birleşik sayı olarak çıkarmak zorunda kaldık. Bunda asıl etken, parasal olanaksızlar oldu.

Şimdi sizlere, "çok sevdiğiniz ve ilgiyle izlediğiniz" **çveneburi** adına çağrıda bulunuyor ve hatırlatıyoruz: DEĞERLİ ÇVENEBURİ, EĞER KENDİ DERGİN **çveneburi**'NİN YAYIMININ SÜRMESİNİ VE UZUN ÖMÜRLÜ OLMASINI İSTİYORSANIZ ABONELİĞİNİZİ YENİLEYİNİZ, YENİ ABONE BULUNUZ!..

Üzülerek "5 Nisan Kararları"nın bir yansıması olarak yıllık abone ücretinin 250.000.-TL, dergi fiyatının da 40.000.-TL olduğunu duyurmak zorundayız. Aboneliğinizi, bu sayıda yer alan posta çeki hesabıyla da yenileyebilirsiniz.

Siz çveneburiler duyarlı ve derginize karşı sorumlu olduğunuz sürece, **çveneburi** dergisinin yayımını sürdürbilmesinin, siz çveneburilerin duyarlılığına bağlı olduğunu bir kez daha hatırlatmak isteriz.

Bu sayıda **çveneburi**, gene zengin içerikle ve size ulaşmış bulunuyor. Kafkasya'daki siyasal gelişmeleri geniş bir perspektiften yansıtan "Rusya'nın Kafkasya Politikası", gelecek sayıda tamamlanacak. "Portre"de yer alan Gigo Gabaşvili'nin tarihi gerçekten günümüze taşıdığını sizler de resimlerinde göreceksiniz. Giorgi Çanturia ile söyleşinin, genel olarak bir muhalif parti liderinin Gürcüstan üzerine bir değerlendirmesi olduğu söylenebilir.

"Osmanlı'da Gürcü Köle Ticareti"ni ilgiyle okuyacağınızı, Pridon Halvaşi'nin bir şiirinin de bu yazıyı çok iyi tamamladığı yargısını bizimle paylaşacağınızı sanıyoruz. "Sanat-Edebiyat" bölümünde, sanat içerikli iki söyleşi ve bir öykü yer alıyor. "Şu Dördünü Öldürün!.." adı altında, N.Mustafa Çelebi'nin anlatımıyla aktarılan ve gerçek yaşamdan alınan ikinci öyküye ise (ilki 6'ncı sayı'da), fotoğraflar ayrı bir anlam katıyor.

Bahri Olgun'un "Piano Piano Patara Gogo"sunun, sizin de duygularınızın örtüsünü kaldıracağını sanıyoruz.

çveneburi 'nin yeni bölümü "çveneburi'den haberler" sizlerden de haber bekliyor. Bize mutlaka yazın.

Bir sonraki sayıda buluşmak üzere...

Rusya'nın Kafkasya Politikası

- I -

Davit KOSTAVA

KUZEY KAFKASYA HATTI

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, Rusya birliğin merkezini bozmadı, yalnızca fonksiyonunu değiştirdi. İmparatorluğu merkezi zaten her zaman, kendi yapılarıyla coğrafi, politik ve ekonomik bütünlük oluşturan Rusya olmuştur. Sovyetler Birliği'ni yıkan güçler tekrar Rusya'nın kendisine yöneldiler. Öte yandan ulusal özerk cumhuriyetlerde ayrılıkçı eğilimler güçlenmekte ve federasyon üyeleri arasındaki gerginlik artmaktadır. Siyasal gerginliğin özellikle yüksek olduğu yer olarak, Rusya'nın bütünlüğüne karşı büyük tehlike oluşturabilecek olan Kuzey Kafkasya cumhuriyetleri hattı göze çarpmaktadır.

Bilindiği gibi, Kuzey Kafkas halkları uzun süren sömürge savaşları sonunda zor yoluyla Rusya İmparatorluğuna katılmışlardır. Birkaç yüzyıl süren Ruslaştırma politikalarına rağmen, Rus ulusundan din, psikolojik yapı, yaşam biçimi, toplumsal örgütleniş bakımından farklılıkları bu halkların benliklerini korumalarına yetmiş ve bugün, bağımsızlığa doğru bir atılım girmelerinin yolunu açmıştır. İmparatorluk, daima ulusları parçalamaya çalışmış, yapay özerklikler ve toprak bütünlükleri oluşturmuştur. Rusları bölgeye göç ettirerek, merkez bölgedeki demografik yapıyı değiştirmeyi amaçlamıştır.

Kuzey Kafkasya cumhuriyetleri arasında cumhuriyetlere kendi adını veren ulusların yüzde 50'den çoğu yalnızca Çeçenya ve Kuzey Osetya'da bulunmaktadır. Tarihsel süreç içinde zorunlu olarak göç ettirilen halkların yerine diğer halklardan insanlar yerleştirilmiş, bu da özerk cumhuriyet ve bölgelerin sınırlarının değişmesiyle birlikte halklar arası gerginliğe neden olmuştur. Kabardeyler, Çerkesler ve Türk halklarından olan Karaçaylılar ve Balkarlar arasındaki gerginliğin nedeni toprak anlaşmazlığıdır. Karaçaylılar ve Balkarlar 1943 yılındaki sınırlara dönüşmesini istiyorlar. Çerkesya ve Kabardey ulusal hareketleri buna engel oluşturmaktadır. Öte yandan, bu iki

cumhuriyette yaşayan ve büyük bir politik güç oluşturan Rus Kazaklar, bu cumhuriyetlerin sınırlarının değişmesine karşı çıkıyor ve değişmesi durumunda ise bir Kazak cumhuriyeti kurulmakla tehdit ediyorlar. Kuzey Kafkasya halklarından Adigelerin nüfusun çok az olmasından dolayı, Adige milli hareketi bölgenin politik yaşamında belirleyici rol oynamıyor.

Dağıstan'da yaşayan halklardan Dargi(n)ler, Laklar, Kumuhlar ve Avarlar arasındaki gerginliğin nedeni toprak sorunu, devlet işleri ve ekonomi alanında söz sahibi olmak için yapılan mücadeledir. Dağıstan'ın güneyinde (230 bin) ve Azerbaycan'ın kuzeyinde (170 bin) yaşayan Lezgi(n)ler ise tek bir Lezgi devleti kurmak istiyorlar.

Çeçenya, Kuzey Kafkasya'da en güçlü destabilizasyon faktörü olarak ortaya çıktı. Vaynah (kendi dillerinde Çeçen) kurucu fikri, aşırı köktenci Vaynah Demokrat Partisi'nin ideolojik postulatıdır. Çeçen ulusal hareketi liderlerine göre, Çeçenya'nın boyun eğmeyişi, nihai amacı Çeçenya önderliğinde bir Kafkasya devletinin kurulmasının istenmesi ve Kafkasya'nın köleleştirilmiş halklarının özgülleştirilmesinde "domino etkisi" rolü oynamasıdır. Çeçenya ve İnguşya arasındaki sınırların tam belirgin olmayışı (Çeçen-İnguş Cumhuriyeti'nin dağılmasından sonra), aralarındaki durumun daha da gerginleşmesine yol açabilir.

Şimdilik Kuzey Osetya, Rusya'nın Kuzey Kafkasya'daki en yararlı ortağıdır. Osetlerin İnguşlarla sorunlarının bulunması Kuzey Osetya Cumhuriyeti'ni Rusya'ya tamamen bağımlı hale getirdi. Rusya içerisinde kalmak ve topraklarında Rus ordusu bulundurmamak, Kuzey Osetya'nın yaşamsal çıkarları açısından bir zorunluluğa dönüşmüştür.

Bölgedeki politik sürecin seyrinde Kazaklar ve Dağlı Halklar Konfederasyonu önemli rol oynamaktadır. Aynı bölgedeki Kazak hareketi de, gittikçe çok ciddi askeri-politik güç haline gelmiştir. Bu hareket son zamanlarda,

1) Adigeya; 2) Karaçay-Çerkesya; 3) Kabardo-Balkarya; 4) Kuzey Osetya; 5) Çeçen-İnguşetya; 6) Dağıstan; 7) Abhazya; 8) Acara; 9) Güney Osetya; 10) Dağlık Karabağ.

Ruslara ait olmayan bölgelerde Rus nüfusunun yönlendirdiği politik faaliyetlerin en güçlü ve örgütlü biçimidir. Tarihsel süreç içinde Ruslar Kazakları, Rusya'ya ait olmayan toprakların ele geçirilmesinde ve yeni ele geçirilmiş topraklarda yaşayan halklar boyun eğdirilmesinde kullanmıştır. Görüldüğü gibi, Rusya'ya sınır bölgelerdeki özerk birimlerin merkezkaç etkilerini nötralize etmeyi amaçlayan Moskova, Kazakların askerleştirilmesi geleneksel fonksiyonlarını başlatmış bulunmaktadır.

Devlet başkanı, parlamentosu, silahlı gücü vs bulunmasına rağmen Kafkas Halkları Konfederasyonu, devlet oluşturabilecek bir yapıya sahip değildir. Kuzey Kafkasya cumhuriyetleri temsilcileri ya da yürütme organları arasında konfederasyonun yasallaşması için gerekli hiçbir anlaşma bulunmamaktadır. Konfederasyon yalnızca bölge halklarının farklı gruplarının temsilcilerinin bir organıdır.

Güntümüz gerçeğinden yola çıkarsak, Kuzey Kafkasya halkları arasındaki toprağa dayalı ve siyasi anlaşmazlıklar, yakın gelecekte, ortak bir politik yapının ya da bir devlet örgütünün kurulması şansını vermiyor. Bu yüzden konfederasyonun bazı liderlerinin "Pan-kafkas Devletler Birliği"nin kurulması fikri gerçekçi gözüküyor. Bununla beraber, büyük komşularla (Rusya, Gürcüstan ve Lezginlerle) çatışması durumunda Azerbaycan) karşı karşıya gelmesi durumunda konfederasyonun, Kafkasya'nın küçük halklarının çıkarlarının korunması amacıyla, Kafkaslar'ı harekete geçirmesi mümkün gözüküyor. Abhazya'daki çatışma ve Rusya devlet başkanının Çeçen-

ya'ya asker gönderilmesi hakkındaki emri, bunun gerçekleşebileceğini ortaya koymuştur.

DEZİNTEGRASYON SORUNLARI

Rusya'nın devlet olarak temel çıkarı Kuzey Kafkasya'da Rusya Federasyonu'nun toprak bütünlüğünün korunması ve bu amaçla dezintegrasyon (dağılma) sürecinin durdurulmasıdır. Moskova'nın Çeçenya'ya asker sokmak istemesi, Kuzey Kafkasyalıların yaklaşmasına ve "Anti-Rus Birliği"nin kurulmasına yol açmıştır. Bu yüzden Rusya askerî güç kullanmaktan vazgeçmiş ve cumhuriyetlerin merkezden uzaklaşmalarını yavaşlatmak için daha yumuşak yöntemlere yönelmiştir.

Oset-İnguş çatışmasında Rusya, tarafsızlık sözüne rağmen, hiç tereddütsüz Osetya'nın tarafını tuttu. Kuzey Osetya'nın Rusya için stratejik önemi vardır. Rusya, çatışmanın önlenmesi için hiçbir şey yapmadı, kendi haline bıraktı ve kısa vadede anlaşmazlığın çözülebileme şansının olmadığı bir döneme girilmesine ortam yarattı. Oset-İnguş ve Oset-Gürcü sorunları, Moskova'ya Kuzey Osetya Cumhuriyeti adıyla güvenilir bir dost kazandırdı. Osetya'nın coğrafi konumu ve onun Moskova'ya bağımlılık derecesi, Kuzey Kafkasya'nın politik veya ekonomik olarak birleşmesini tamamen Rusya'nın istemine bağımlı kılıyor ve anlaşmazlığın telkininde (tarihsel köklere rağmen) Kremlin'in olası aktif rolüne işaret ederek Kafkasya Birliği'nin geleceğini soru işareti altında bırakıyor.

Kuzey Kafkasya'da bağımsız bir devlet kurmak isteyen ideologlar, dış dünyayla doğrudan ilişkilere girmeksizin, onların bağımsızlık fikrinin hayal olduğunu çok iyi biliyorlar. Bundan dolayı da doğrudan Karadeniz'e çıkış yolları arıyorlar. Onlar güçlerini iki yöne çevirmişlerdir: Birincisi Şapşığ Cumhuriyeti'ni kurmak ve bu cumhuriyet aracılığıyla Soçi-Tuapse kıyı hattını Adige Cumhuriyeti'yle buluşturmak. İkincisi ise, Abhazya'yı Gürcüstan'dan koparmak ve onun limanlarından yararlanmak. Bunun karşısında Rusya'nın sorunu ise, Kuzey Kafkasya cumhuriyetlerini Karadeniz kıyısından izole ederek Kuzey Kafkasya'nın batısında Şapşığ Cumhuriyeti'nin kurulmasını engellemek. Sözü edilen bölgedeki Şapşığların nüfusun yüzde 6'sını oluşturmaktan dolayı bunun zaten gerçekleşemez nitelikte olduğu gözükmektedir. Kuzey Kafkasya cumhuriyetlerinin dış dünyayla ilişkilerine köprü olacak olan bağımsız Abhazya devleti ise, Kuzey Kafkasya'da Rusya'nın çıkarlarına oldukça ters düşen ayrılıkçı hareketlerine katalizör görevi görmüş olacaktır. Rusya soruna yaklaşımındaki ikiyüzlülüğüne rağmen, Abhazya'da (ya da bir parçasında) Kuzey Kafkasyalılar tarafından kontrol edilebilen bağımsız bir devletin kurulmasına ve Kuzey Kafkasya cumhuriyetlerinin Karadeniz'e açılmalarına izin vermez. Bu sorunun çözümü Rusya için sadece teknik bir sorundur.

Moskova, Kuzey Kafkasya'daki ortak cumhuriyetlerde (Kabardo-Balkarya ve Karaçay-Çerkesya) iki halk arasındaki anlaşmazlıkları ustalıkla kullanmakta ve Kazakların askerleştirilmesini legalize ederek merkezkaç güçleri zayıflatmaya çalışmaktadır.

Kuzey Kafkasya'da bağımsızlık ilkeleri doğrultusunda ödünsüz hareket eden tek cumhuriyet olan Çeçenya'dır. Ama coğrafi konumundan dolayı o da dış dünyadan tamamen kopuk durumdadır ve Rusya'dan bağımsız olarak varolması diğer cumhuriyetlerin onu takip etmesi koşuluyla gerçekleşebilir. Bu yüzden Çeçenya yönetimi Kafkas Halkları Konfederasyonu adıyla bir devlet kurulmasını desteklemektedir. Çeçenya'nın izolasyondan kurtulması için alternatif Gürcüstan olabilir; ama Gürcüstan'ın bugünkü konumu yakın gelecekte bunu şüpheli kılmaktadır.

Gelecekte Çeçenya'yı takip etmesi mümkün gözükken ikinci cumhuriyet İnguşya'dır. Ama İnguşlar Osetlerle olan anlaşmazlıklarını kabul edilebilir biçimde çözüme bağlanma umudu kaybolmadığı sürece, bağımsızlık sorununu ortaya atmayacaklardır. Rusya için

Kuzey Osetya'nın öncelikli önemli ve anlaşmazlığın her iki taraf için de kabul edilebilir biçimde sonuçlanması ihtimalinin zayıflığı gözönüne alınınca, İnguşların merkezle olan çatışması kaçınılmaz gözükmektedir.

Yeni anayasanın kabulü merkezin cumhuriyetlerdeki konumunu daha da güçlendirdi ve onların hukuki yollarla Rusya'dan ayrılma olasılığını her yönden yok etti. Rusya'nın Kuzey Kafkasya'da kendisi için tehlike oluşturan unsurları küçültmeyi başardığı söylenebilir; yine de bölgenin özelliğinden dolayı, Kuzey Kafkasya dengesizlik ve Rusya'nın hayatı çıkarları için tehlike hattı olarak kalacaktır.

TRANSKAFKASYA'NIN ÇEKİCİLİĞİ

Sovyet imparatorluğu'nun yıkılması ve iki kutuplu dünya düzeninin çökmesi, Rusya'nın dış politikasında batıyla olan askeri-politik zıtlama geleneğini ortadan kaldırdı ve Rusya'yı, ülkenin ulusal çıkarlarının yeniden gözden geçirilmesi gerektiği sonucuna götürdü. Rusya için kendi stratejik çıkarlarının ortaya konulması, dengeli bir dış politikasının izlenmesi hiç de öyle kısa sürede gerçekleşecek bir iş gibi gözüküyor. Bu, hem Rusya'da hem de uluslararası alanda süregelen olaylarla yakından ilişkilidir.

Sovyetlerin yıkılmasıyla birlikte Rusya'nın karar alma mekanizması da yıkılmış durumda, yenisi ise henüz kuruluş aşamasındadır. Bu, özellikle dış politika alanında böyledir. Şimdilik Rusya'nın dış politikası, uluslararası alanda etkili olan ülkeler arasında varılan anlaşmalar sonucunda oluşmaktadır. Bundan dolayı, genelde bu süreç, rasyonalizmini (akılcılığı) ve kendi açısından kuruluş aşamasında olan ve ülkenin farklı politik güçleri tarafından farklı biçimde tasarlanan Rusya'nın ulusal çıkarlarına uygunluğunu giderek kaybetmektedir.

Bu biçimiyle Rusya'nın dış politikası, siyasi elitlerle iktidara aday olan gruplar arasında bir mücadele alanıdır. Bir kural olarak ülkenin çıkarları, belirli jeopolitik konumdaki davetlerin gözönünde tutulmasıyla oluşturulmaktadır. Rusya için Kafkasya'nın jeopolitik konumunun özel bir yeri var ve Rusya'nın Gürcüstan'a yönelik politikasının oluşmasında da tamamen bu jeopolitik konum rol oynamaktadır.

1) Rusya'nın iç durumunu gözönünde tutarsak, Rusya'ya karşı hiç de iyi niyet taşımayan ve bağımsız bir politika yürüten Gürcüstan, Rusya'yı belirli tehlike içerisinde bırakı-

yor. Çünkü Gürcüstan'la Kuzey Kafkasya cumhuriyetlerinin çıkarlarının uyuması durumunda, Gürcüstan'ın Rusya içindeki "asi cumhuriyetler"i dış dünyayla ilişkiye sokması ve Rusya'nın onları izole etme olasılığını yok etmesi mümkün gözüküyor.

2) Rusya'nın temel dürtüsü her zaman için denizlere ve okyanuslara açılmak olmuştur. Sovyet cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını kazanması sonucunda Rusya'nın denizler üzerindeki çıkarları oldukça zayıfladı. Gürcüstan'ın Karadeniz kıyısındaki jeopolitik konumu, Rusya için vazgeçilmez bir öneme sahiptir.

3) Rusya Federasyonu'nun güney ve merkez bölümündeki birimlerin geniş şeridi Türk-İslâm etkisindeki alana girmektedir. Bundan dolayı, Türk-İslâm radikal unsurlarının Rusya'nın Müslüman bölgesinde bastırılması için Azerbaycan, Rusya için bir nevi tampon görevi görmektedir.

4) Bundan başka Azerbaycan'ın, Rusya, Türkiye ve İran arasında rekabete sahne olan Orta Asya'nın Türkçe konuşulan ülkelerinin (Özbekistan, Kazakistan, Türkmenistan, Kırgızistan) politik yönelişlerini kısmen etkilemesi mümkündür. Rusya, güney sınırlarında Türkiye'nin etkisi altında dinsel ve etnik olarak tek bir güçlü bölgesel yapının kurulması olasılığını ekonomik kaynakları ve demografik yapıyla ciddi bir tehlike olarak görmektedir.

5) Ermenistan coğrafi konumu nedeniyle Rusya için Gürcüstan ve Azerbaycan'a kıyasla daha az ilgi çekiciliğe sahip, yine de, politik yönelişinden dolayı Rusya'nın Kafkaslar'daki destekleyicisi durumundadır. Rusya'nın Ermenistan'a yükleyebileceği en önemli fonksiyonlardan biri, Türk-Azeri ilişkilerinin kontrolü ve Türkiye'nin Azerbaycan'daki etkisinin azaltılmasıdır.

6) Asya ve Avrupa'yı birleştiren en kısa yol olan Transkafkasya'nın ciddi transit geçiş rolü oynaması durumunda, Rusya, Orta Asya ve Uzakdoğu ülkeleri üzerindeki denetimini iyice yitirecektir. Transkafkasya'nın transit geçişteki döneminin artması, dış jeopolitik çevrelerin bölgenin stabilizasyonuna olan ilgisini daha da güçlendirecek ve Rusya'nın bölgede devam eden sürece müdahale etme şansını sınırlandıracaktır.

7) Transkafkasya'da devam eden çatışmalar Rusya'nın güvenliğini de tehdit etmektedir. Transkafkasya cumhuriyetlerinde süren çatışmalara taraf olan halklara etnik ya da dinsel açıdan yakın olan Kuzey Kafkasya halkları, bu çatışmalarda yer alıyorlar ve Rus-

ya'nın güneyinde merkezi iktidarla karşı karşıya gelmeleri halinde büyüyebilecek bir tehlikeyle stabilizasyonu tehdit ediyorlar.

Bütün bu değerlendirmelerin ışığında Rusya'nın Transkafkasya cumhuriyetleriyle, özellikle Gürcüstan'la ilişkileri oldukça önemlidir. Kendi çıkarlarından hareketle Rusya kendisiyle ters düşen rejimlerin kurulmasını ve yabancı güçlerin Transkafkasya'ya yerleşmesini istememektedir. Bunu önlemek için de iki yola başvurması olası görünmektedir: Birincisi, Transkafkasya cumhuriyetleriyle her alanda karşılıklı çıkarların ortaya konması ve eşitlikçi politikanın doğması; ikincisi, zor kullanarak bu cumhuriyetler üzerinde baskının sürdürülmesi.

Şimdilik, dağılan Sovyetler Birliği üzerinde Rusya'nın oldukça dikkati çeken stratejik amacı, imparatorluğun yıkılması sonucunda zayıflayan askeri-politik ve ekonomik etkiyi eski sömürgeleri üzerinde yeniden kurmaktır. Önemli olan Bağımsız Devletler Topluluğu'nu (BDT) aseri-politik ve ekonomik alanda bir afa da tutabilmesi ve BDT'de baskın rol oynayabilmesidir. Rusya bu toprakları daha rahat kontrol edebilmek için, çatışma bölgelerinde kendi askerinin kullanılması isteğini yüksek sesle ilan etmektedir.

Bu istek kendisini, Kozirev'in BDT ülkelerindeki Rus elçileriyle yaptığı toplantıda, Rusya'nın dış politikasının öncelikle Rusça konuşan nüfus ve Rusya'nın çıkarlarının korunması aracı olarak bu ülkelerde Rus ordusunun bulunması temelinde yükseldiğini söylemesiyle oldukça açığa vurmuştur. Böyle bir istek seçim öncesi propaganda çalışmasıyla açıklanamaz.

Rusya açıklanan bu amacını başarıyla gerçekleştirebilir olmasına rağmen, Batı'nın kesin tavrının ve BDT ülkelerinin koordineli hareketinin, Rusya'nın bu amaca ulaşma şansını oldukça azaltması mümkün gözükmektedir. □

(Özetleyen: İsmail YAZICI)

(*) Bu yazı 24 Şubat 1994 tarihli **Kavkasioni** gazetesinden kısaltılarak alınmıştır.

tarihi günümüze taşıyan ressam

Gigo Gabaşvili

Hasan ÇELİK

Gürcü resminde "yeni gerçekçi akım"ın temel taşlarından biri olan Gigo Gabaşvili, henüz sanat yaşamının başındayken, kendini gösteren kişiliği ile toplumun geniş kesiminin dikkatini çekmeyi başardı. Çok yönlü çalışmalarıyla Gürcüistan'da, günlük yaşamı betimleyen resmin ve savaş resminin temellerini attı. Daha çok portre ve peyzaj çalıştı. Gürcü resim sanatında natüromort ve peyzajın kök salmasını sağladı. Bazı resimleri Gürcü resim sanatının şahaserleri sayılır. Gabaşvili tablolarında kütüphaneleri ve zatlardan yanıtılmaktan uzak durmuş, büyük bir sevgiyle ve bütün gerçekliğiyle yaşamı resmetmiştir.

Gigo Gabaşvili 1862'de doğdu. 1868'deki kolera salgınında babasını yitiren sanatçıyı annesi yetiştirdi. İlk öğrenim yıllarında ağır-likli olarak resimle ilgileniyordu. On yaşına geldiğinde annesi tarafından, yetiştirilmek üzere Alman Von Der Nenie'nin yanına verildi. Almanca ve Fransızca öğrenmeye başladı. 1881'de Keppen'in özel resim okuluna girdi. Keppen gibi deneyimli bir eğitimcinin yanında büyük başarılar elde etti. **Dedis Portreti** (Anne Portresi) ve **Kalışvilis Portreti** (Genç Kız Portresi) bu dönemin önemli çalışmalarıdır. 1883'te güzel sanatlar akademisine girmek amacıyla Petersburg'a gitti. Ama mesleki eğitim düzeyi akademinin koşullarına göre yetersiz kalıyordu. Buna karşın Petersburg'da kalarak eksiklerini gidermeye karar verdi. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında, Tiflis'te bulunan savaş ressamı Rubo'nun asistanı olarak Kars'a gitti. Bu gezi, daha sonra öğrenimini savaş resmi alanında

Ali Kurt

sürdürme kararı almasında etkili oldu. 1886 yılında Petersburg Güzel Sanatlar Akademisi'nde ünlü Rus ressam Vilevalde'nin savaş resmi sınıfına kabul edildi. Sonraki yıllarda resim öğrenimini Cestyakov'un sınıfında sürdürdü. O sırada Petersburg'da bulunan Gürcü ressamlar Romanoz Gvelesiani ve Davit Guramişvili ile yakın ilişkiler kurdu. Akademi'deki çalışmalarından bazıları ödülle layık görüldü. 1877'de **Tsheni** (At) adlı çalışması gümüş teşvik ödülü aldı. Serbest konulu kompozisyon çalışmalarından **Kurti Memari** (Kürt Savaşçı) ve **Karavani Şesvenebisas** (Dinlenen Kervan) için de gümüş madalyalar kazandı. 1886'da yaptığı **Bazari Bakoşi** (Bakü Pazarı) adlı tablosuyla ressam unvanı ve gümüş madalya aldı. 1888 yılında savaş resmi sınıfını bitiren Gabaşvili, akademi'den bir süre için izin alarak ülkesine gitti ama ağır maddi koşullar nedeniyle akademiye geri dönemedi. Ama artık Gürcüstan'da genç, yetenekli ve gelecek için umut veren bir ressam olarak tanınıyordu. 1891'de Tiflis'te ilk kişisel sergisini açtı. Bu, aynı zamanda bir Gürcü ressamın ilk kişisel sergisiydi.

Gabaşvili'nin, nesnelere dış yüzünü daha çok vurgulayan erken dönem çalışmaları zamanla yerini karakter ve iç dünyanın yansıtılmasının önem kazandığı, ince bir kompozisyon ve çok renkliliğe ulaştı. **Mretshavebi Mdi-naresi** (Çamaşırırcılar İrmakta), **Sazamtros Bostañşi** (Karpuz Bostanı), **Zangi** (Zenci), **Kurti** (Kürt) gibi tabloları 1888-90 yıllarında verdiği bu tür yapıtlarıdır.

1891'de Kafkasya ve Orta Asya turuna çıkan ABD'li milyoner Charis Karen, Gürcüstan'a geldiğinde tablolarını çok beğendiği Gabaşvili'ye, Orta Asya ve Kafkasya

manzaraları ile insan tiplerini betimleyen tablolar sipariş verdi. 1893'te siparişlerin büyük bölümünü Amerika'ya gönderen ressamın bu dönem çalışmalarından en önemlileri **Sami Mokalake** (Üç Yurttaş, 1893) ve **Mola** (Molla, 1892-93)'dir.

1894'te Orta Asya gezilerine çıkan Gabaşvili, Semerkand ve Buhara'nın sokaklarının, satıcılarının ve pazarlarının eskizlerini oluşturdu. Verimli bir çalışma döneminden sonra Tiflis'e dönerek siparişlerini teslim etti. Sonra sanatsal olgunluğunu artırmak için Münih Güzel Sanatlar Akademisi'ne gitti. Münih'te kaldığı süre içinde Gürcüstan ve Orta Asya konuları üzerine çok sayıda ilginç ürün verdi: **Dabahaya** (Tabakhane), **Utsnobi Glehis Portreti** (Mechul Köylü Portresi), **Semerkandis Bazari** (Semerkant Pazarı) vb. Yaşlanmış bir insanın çok çalışmaktan dolayı kırıksıklarla örtülü yüzünün çarpıcı bir biçimde verildiği "Mechul Köylü Portresi" psikolojik portrenin mükemmel bir örneği sayılır.

1896-97 yıllarında İtalya ve Yunanistan'a yaptığı geziyi tamamladıktan sonra ülkesine dönen Gabaşvili, ertesi

Üç Yurttaş

Uyuyan Hevsuri

yl Pşav-Hevsureti'ye inceleme gezisine çıktı. Yöreye has insan tiplerine hayran kalan ressam zengin bir Hevsuri dizisi oluşturdu. 70'den fazla yapıttan oluşan Hevsuri dizisinin en mükemmel örneklerinden biri **Mdzinare Hevsuri**'dir (Uyuyan Hevsuri). **Mtvali Hevsuris Portreti** (Sarhoş Hevsuri Portresi), **Hevsurebi Dazvervaşi** (Hevsuriler Kesifte), **Hevsuri Kali** (Hevsuri Kadın), **Ori Mtvali Hevsuri** (İki Sarhoş Hevsuri), **Sağamo Hevsuretişi** (Hevsureti'de Gece) bu dizinin öbür önemli yapıtlarıdır.

Gigo Gabaşvili'nin bir diğer ilginç dizisini ise Ahaltsihe ve Kakheti'de yaptığı çalışmalar oluşturur. Özellikle **Ahalsiheli Ebraçlebi** (Ahalsiheli Museviler), **Alavardoba**, **Vardzis Monastiri** (Vardzia Manastiri) adlı çalışmalarını dikkat çekicidir.

1900'lü yıllarda değişik tematik resimler yapan Gabaşvili, 1902 ve 1903'te yurt dışına yeni gezilere çıktı ve yeni tablolar yaptı. Ama bu çalış-

malarından yalnızca İtalya'da yaptığı **Aziz Markos Tapınağı** adlı çalışması sanatçının ülkesine ulaşabildi. Çağdaş olan yazar, devlet adamı ve sanatçılarla yakın ilişkileri olan ressam, Akaki Tzereteli ve İlia Çavçavadze gibi ünlülerin portrelerini natüründen çizdi.

Sovyet döneminden sonra da çalışmalarını sürdürdü ve kendi portreleri de dahil çok sayıda ünlünün portresini yap-

tı. Gabaşvili toplum hayatına yalnız sanatçı kişiliği ile katılmakla kalmamış Gürcüstan'daki bütün ulusal hareketlere katılmıştır. Bu etkinlikleri içinde öğretmen olarak verdiği emekler ayrı bir yer tutar. Gabaşvili'nin 1897'de Tiflis'te kurduğu resim stüdyosunda sonradan ünlü ressamlar olan çok sayıda öğrenci yetişmiştir. Gürcüstan'da güzel sanatlar akademisinin kurulması çalışmalarına aktif biçimde katılan Gabaşvili, akademinin biçimlenmesinde ve gelişmesinde debüyük katkılar sağlamıştır. Gürcüstan etnografya müzesi'nin kurulması için de olağanüstü çaba göstermiştir. Yıllar boyunca yaptığı gezilerde toplayıp biriktirdiği zengin etnografik materyal ve antikaları bu müzeye devretmiş, yabancı ülkelerde görsel sanatlar hakkında edindiklerini aktardığı paşa biçilmez kitaplarını da Gürcüstan Ulusal Galerisi'ne bağışlamıştır. 1929'da heykeltıraş İakob Nikoladze ile birlikte Gürcüstan'ın ilk "Halk Sanatçısı" unvanını aldı. Yaşamı 28 Ekim'de Batum yakınlarında bir dinlenme tesisinde noktalanmış Gabaşvili, yaşamı boyunca 2 binden fazla çizim, eskiz ve tablo yaptı. □

Bibarahıllar

Giorgi Çanturia ile Gürcüstan Üzaerine

Söyleşi: **Fahrettin ÇILOĞLU**

– Sayın Giorgi Çanturia, önce çveneburi dergisi olarak sizi tanıyabilir miyiz?

– 34 yaşındayım. Tarih öğrenimi gördüm ama meslek olarak politikayı seçtim. 1981'den bu yana Gürcüstan Ulusal Demokratik Parti başkanıyım. Siyasi nedenlerle üç kez tutuklandım. Tiflis'te doğdum ve orada büyüdüm.

– Sizin siyasi parti olarak ortaya çıkışınızın temel amacı Gürcüstan'ın bağımsızlığı idi sanırım.

– Evet, öyleydi. Gürcüstan'ın bağımsızlığını da talep ederek anti-Sovyet bir söylemle ortaya çıktık. Bunun için 1983'te Tiflis'te gösteriler düzenledik. İlk kez bu tarihte tutuklandım. Rusya'da tutuklu olarak kaldım.

– Üç yıl önce sizinle yaptığım bir söyleşide "Gürcüstan bağımsızlığını elde edecek, bu günleri göreceğiz" demiştiniz. Bu sözleriniz doğrulandı. Gürcüstan'ın bağımsızlığının bunca sorunu birlikte getti de tahmin ediyor muydunuz?

– Biz Rusya'dan ayrılan yeni Gürcüstan'ın sorunları olacağını biliyorduk. Ama kendi içimde böylesi ihaneti, ahmaklığı ve çekemezlikli beklemiyorduk. Öyle görünüyor ki bu da doğal bir süreç. Gürcüstan bunca yıl bağımsızlıktan mahrumdu. Şimdi ise bağımsız Gürcüstan ayakta durabilme mücadelesi veriyor.

– Az önce sözünüz ettiğim söyleşiyi yaptığımız sırada siz ve Gamsahurdia, karşılıklı olarak birbirinizi "Moskova'nın adamı" olmakla suçluyordunuz. Gamsahurdia konusunda bugün de aynı şeyleri mi düşünüyorsunuz?

– Evet, aynı şeyleri düşünüyorum. Ancak, şimdi bunları konuşmak istemiyorum; çünkü ölmüş bir insanın arkasından konuşmak doğru olmaz.

– Gamsahurdia'nın kendisinden değil ama politikalarından söz edilebilir.

– Ben Gamsahurdia ile Şevardnadze'nin politikaları arasında bir fark göremiyorum. Bu, kaos, destabilizasyon politikası.

– Ama siz Gamsahurdia döneminde Şevardnadze ile iyi ilişkiler kurmuşunuz.

– Hayır, bizim Gamsahurdia döneminde Şevardnadze ile ilişkilerimiz yoktu. Biz Şevardnadze ile ilişkiyi Gamsahurdia'nın devrilmesinden sonra kurduk. Ben Kasım 1991'de hapisten çıktım ve Ocak 1992'de Şevardnadze ile tanıştım.

– Şevardnadze'ye tekrar döneceğiz. Ama bu arada neden hapsedildiğinizi öğrenebilir miyiz?

– ABD elçisiyle görüşmek üzere Moskova'ya gidiyordum. Havalandıktan bir süre sonra Gamsahurdia, uçağı Tiflis'e geri çağırdı ve beni tutuklattı. Gamsahurdia'ya karşı ayaklanma çıkınca beni serbest bıraktılar. Şevardnadze'yi daha sonra tanıdım. Şevardnadze dünyaca ünlü bir politikacı ve otoriteydi. Bizler yıkılmış ve harap olmuş olan ülkemizin başına bu otoriteyi getirmenin doğruluğuna inanıyorduk. Ancak böyle bir lider ABD, Fransa, Almanya, Türkiye, İtalya gibi ülkelerle, hatta bütün dünya ile kolayca diplomatik ilişkiler kurabilirdi. Nitekim bu ilişkileri kurdu. Ama ülke içinde hiçbir şey yapılmadı. Şevardnadze, ülkeyi Bağımsız Devletler Topluluğuna sokunca bizim ilişkilerimiz de koptu.

– Peki Şevardnadze'den neler bekliyorsunuz?

– Devlet kurmak ne demekse onu. Ordunun oluşturulmasını, polis örgütünü kurmasını, yargının oluşturulmasını, özel sektörün geliştirilmesini, kapitalist sisteme geçilmesini... Ama eski sosyalistleri, komünistleri is

başına getirerek kapitalizme geçmek mümkün değil, hayır, mümkün değil!

– Peki bunlar neden gerçekleşmedi? Şevardnadze bütün bunların gerçekleşmesini istemiyor mu??

– Hayır, hayır... Bilmiyor... O kapitalizmin ne olduğunu bilmiyor, pazar ekonomisi nedir, bence bilmiyor. İstemediğini sanmıyorum. Prensip olarak Gürcüstan'ın bugün ayakta kalabilmesi Şevardnadze için de iyi olur. Ancak eski komünistlerin yeni bir devlet kurması mümkün değil.

– Şevardnadze BDT'ye katıldı ve giderek Rusya'ya yakınlaştı ya da yakınlaşmak zorunda kaldı. Ama sanırım Gürcü halkının çoğunluğu böyle bir ilişki istemiyor.

– Evet, çoğunluk kesinlikle istemiyor. Zaten Şevardnadze ile bizim yolumuz bu nedenle ayrıldı. Gürcüstan'ın giderek Rusya'ya yakınlaşması sürecini başlattı ve ülkeyi BDT'ye soktu. Biz bağımsız kalmalydık.

– BDT'ye katılmanın getirdiği sorunlar nedir? Dünyada BDT'ye benzer başka ittifaklar da var. Örneğin NATO...

– Hayır, BDT bir NATO değil. Örneğin Türkiye bir NATO üyesi ve iyi bir konumu var. BDT asla NATO gibi bir örgütlenme değil. Evet, tam anlamıyla SSCB de değil ama onun yeni bir versiyonu. BDT, Rus emperyalizminin bir dönüşümü. Bu ülkütücü bir durum. BDT'ye girmek doğru değildi; çünkü Rusya hiçbir zaman güvenilir bir partner değil. Rusya daima "büyüklük psikolojisi" içinde. Rusya'nın yanında güçlü bir ülke olarak yer almak mümkün değildir. Rusya'nın hegemonya kurmak istediği bilinen bir şey.

– Gürcüstan'ın, Abhazya ve Güney Osetya sorunları karşısında, BDT'ye girmekten başka yolu kalmadığı söyleniyor.

– Bakın, Abhazya sorunu deniyor. Abhazlara zaten Ruslar yardım ediyodu. Gürcüstan'ın bu savaşı kazaması mümkündü. Ama bir devlet olmamız gerekiyordu. Şevardnadze bu konuda neden hiçbir şey yapmadı. 80 bin Abhaz'ın 5 milyonluk Gürcü ulusuyla savaşması ve savaşı kazanması nasıl mümkün olabilir?

– Evet, Abhazya'da açıklanması güç bir yenilgi aldınız. Peki bu konuda Gürcülerin yanlışları olmadı mı? Abhazları asimile etme girişiminden bahsediliyor.

– Bakın, Kafkasya bölgesinde Rusya'nın geleneksel üç müttefiki var: Osetler, Abhazlar ve Ermeniler. Bunlar geleneksel üç müttefik. Aslında bunlarla her şeyi açıklamak olası. Ruslar, Ermeniler aracılığı ile Azerbaycan'ı bir çıkmaza soktu. Osetler ve Abhazlar da Gürcüstan'ı. Abhazların, Gürcüler tarafından asimile edildiğini söylemek doğru değil. Abhazları asimile eden Ruslar. Ruslar Abhazları Türkiye'ye göçe zorlarken onların yanında yer alan ve onları kollayan Gürcülerdi. Bu dönemde Abhazlara karşı bir Gürcü tehdidi yoktu. Biz Abhazları her zaman kardeş olarak gördük. Abhazya'da yaşananlar bir Rus oyunu. Örneğin Ardzinba'nın kim olduğuna bakalım. Ardzinba, "Soyuz" olara bilinen örgütün üyesi. "Soyuz" ise eski komünistlerin, Rus emperyalizmini temsil edenlerin birliği. Ardzinba, Moskova ne derse onu yapıyor.

– Bugün Moskova neyi ifade ediyor. Resmî mi, yoksa resmî olmayan bir gücü mü?

– Yeltsin iktidarını ifade ediyor.

– Yani Abhazya'da olup bitenler Yeltsin'in politikalarıyla eşgüdümlü mü?

– Hiç kuşkusuz...

– Ama Şevardnadze iki Rusya'dan söz ediyor; "demokratik" ve "totaliter" olan.

– Böyle bir ayırım yapılamaz. Bir tane Rusya var; o da biraz önce açıkladığım Rusya'dır.

– Sanırım siz de kabul edersiniz ki, Abhazya kaybedilmiş durumda. Sizce bundan sonra izlenmesi gereken yol nedir?

– Evet, Abhazya şimdilik kaybedilmiş durumda, ama, şimdilik... Eğer Gürcüstan'da devlet örgütlenmesi gerçekleşirse, biz Abhazya'yı bir haftada geri alırız.

– Peki nasıl?

– Şimdilik barışçıl yoldan gerçekleşmesini dileriz. Ama barışçı yolla olmazsa, hiç kuşkusuz biz, topraklarımıza ait bir bölgeyi kaybet-

me sonucunu kabul etmeyiz.

– **Abhazy'a'daki savaşın bir sonucu da 250 bin Gürcünün yerlerinden edilmiş olmasıydı. Bu insanlar şimdi nerede barınıyorlar, evlerine dönmeleri mümkün olabilecek mi?**

– Bunların bir bölümü Tiflis'te, bir bölümü Batum'da, bir bölümü Zugdidi'de... Her yerde. Bunların şimdilik evlerine dönmeleri mümkün görünmüyor. Gürcüstan yasaları Abhazy'a'da yürürlüğe girmedikçe sürece de bunların dönmeleri gerçekleşmeyecek. Çünkü dönenleri öldürüyorlar.

– **Gürcüstan'ın Türkiye ile olan ilişkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?**

– Türkiye bizim en yakın komşumuz. Ben ilk kez Türkiye'ye gelmiş bulunuyorum. Ancak Gürcüstan politikası Türkiye'ye gelmeli, Türkiye politikasının Gürcüstan'a gelmesi gerektiği gibi. Biz komşuyuz ve ortak sınırimız var. Türkiye NATO üyesi bir ülke, demokratik bir ülke. Sizin son seçim kampanyalarınızı son derece güzel buldum. Tıpkı ABD'de, Fransa'da ve İngiltere'deki gibi. Doğal olarak Gürcüler Türkiye'ye yalnızca ticaret için değil, siyaset görüşmeler ve danışmalarda bulunmak için de gelmelidir. Ben Türkiye'nin liderlerine büyük saygı duyuyorum. Gürcüstan'ı ziyaret eden Sayın Süleyman Demireli, Sayın Tansu Çiller'i takdir ediyorum. Ayrıca bizim ziyaretimizin de biraz geciktirildiğini belirtmeliyim. Örneğin, bizim parti delegasyonun Ankara'da çeşitli parti liderleriyle görüşmeleri memnuniyetle karşılanmıştı. Bu ilişkilerin gelişmesi ve derinleşmesi gerekir.

– **Son anlaşmada Gürcüstan Rusya'ya üsler vermeyi kabul etti. Gürcüstan'da Rus askerlerinin bulundurulması, iki ülke arasında küçük de olsa bir soru işareti oluşturuyor mu?**

– Bu küçük bir sorun değil, ciddi bir sorun. Bu Gürcüstan için de ciddi bir sorun. Biz askerlerin bulundurulmasına karşıyız. Çünkü Gürcüstan ve Gürcüler hiçbir biçimde Türkiye tarafından saldırganlık beklemiyor. Bir Türkiye'den barışçı katkılar bekliyoruz. Örneğin, Türkiye ile anlaşarak Abhazy'a'yı Türk barış gücü yerleştirilebilir. Bizim tehdit ve saldırı beklediğimiz ülke, biraz yukarıda, kuzeyde yer alıyor.

– **Bugün Türkiye-Gürcüstan ilişkileri sizce ne durumda?**

– İyi bir düzeyde değil, daha sıkı ilişkilerin olması gerekir. Daha fazla siyasi ilişki olması gerekir. Yalnızca ticaretle olmaz. Her alanda ilişkinin gelişmesi gerekir. Çünkü Gürcüstan ve Türkiye'nin daha fazla ortak çıkar noktaları var.

– **Peki bu ilişkiler neden kurulamıyor?**

– Bu yalnızca Gürcüstan hükümetinin kuruşu. Bizden Türkiye'ye gelen delegasyonların siyasi düzeyi, herhangi bir değerlendirme için yeterli değil. Onlar gelmeseler daha iyi.

– **Üç yıl önceki söyleşide, Rusya Gürcüstan'ı Türkiye ile korkutuyor; bundan dolayı da Ruslar Gürcüstan'daki varlıklarının gerekli olduğunu söylüyorlar demiştiniz.**

– Evet, doğru. Bu bugün de geçerli. Ruslar gene aynı şeyleri söylüyor. Ama bu korkunun Gürcülerde ve Gürcüstan'da var olduğunu söylemiyorum. Bunu yalnızca Ruslar söylüyor.

– **Ve eklemiştiniz: "Eğer Türkiye, Gürcüstan'ın bağımsızlığına sıcak baktığını açıklarsa Rusya'nın tehdidini boşa çıkaracaktır" Peki Türkiye aradan bunca zaman geçmesine karşın böyle bir mesaj vermedi mi?..**

– Ben şu ana kadar Gürcüstan tarafını değerlendirdim. O halde biraz da Türkiye tarafına dönelim. Türkiye bazen aşırı pasif davranıyor. Azerbaycan'la ilişkilerinizde olduğu gibi. Kafkasya'da Türkiye daha aktif bir politika izlemeli. Yoksa buradaki gelişmeler Türkiye'nin de lehine değil. Kafkasya'da, üç bağımsız ve demokratik ülkenin -Gürcüstan, Ermenistan ve Azerbaycan- yerine emperyalist Rusya'nın komşusu olur. Türkiye'nin aktif, çok daha aktif politika izlemesi bir zorunluluktur.

– **Peki, Abhazya konusunda Türkiye'nin politikası ne idi?**

– Net değildi. Abhazya konusunda da daha aktif politika izlemesi gerekirdi.

– **Sizce Abhazya konusundaki politikası ne olmalıydı?**

– Aktif bir politika izlemeliydi. Diplomatik ilişkilerde bulunarak, görüşmeler yaparak. Çünkü bu ne etnik ne de dinsel bir savaştı. Bu tamamen siyasi bir mücadele idi. Savaş Rusya ve Gürcüstan arasındaydı. Tıpkı Azerbaycan'da Ruslarla Azeriler arasında olduğu gibi. Ama başkasının eliyle, Gürcüstan'da Abhaz ve Osetlerin eliyle, Azerbaycan'da da Ermenilerin eliyle.

– **Buradaki savaşlarda Amerika nasıl bir politika izledi.**

– Amerika'nın ve Batı'nın çok pasif bir politika izlediği bir gerçek. Ancak bu böyle olmamalıydı. Bugün Rusya'nın bize karşı, Gürcüstan ve Azerbaycan'a karşı izlediği bu politika yarın Polonya, Romanya ve Bulgaristan'da gündeme gelebilir. Rus emperyalizmi oraya da yayılacaktır.

– **Gerçi değişik konular üzerinde konuşuyoruz ama, ben gene Gamsahurdia üzerine bir soru sormak istiyorum. Samegrelo'da nasıl bir sorun vardı? Bunu sormamın nedeni şu; Türkiye'deki bazı çevreler bir Megrel hareketinden söz ediyorlar.**

– Ben de bir Megrelim. Gamsahurdia'nın

ardından aslında konuşmak istemiyorum ama, Gamsahurdia bu Megrel kartını çok kötü oynadı. Şu olmaması gereken bir şey; devlet başkanlığını kaybettikten sonra Samegrelo'da, İmereti'de ya da Guria'da doğduğu köyde savaş başlatmak. Bu doğru bir şey değil, normal bir şey değil... Ben Megrelim, sonra Kitovani'de Megrel ve Gamsahurdia'yı iktidardan düşürenler de Megrel'di. Bu nedenle bu bir Megrel sorunu değildi. Gürcüstan'da bir Megrel sorunu yok.

– **Ama burada bir etnik sorun olduğu ileri sürülüyor.**

– Nasıl etnik sorun yani? Megreller gerçek Gürcüler. Gürcüstan'da bütün politik seçkinler Megrel.

– **Peki, biraz da çvneburu dergisi üzerine konuşalım.**

– Bu Gürcüler için büyük bir iş. Eğer mümkünse bu dergi Gürcüstan'la Türkiye arasında köprü olsun. Ciddi bir köprü. Bize yalnız ticaret değil, bu tür şeyler de gerekli. Bu tür girişimler Türklerle Gürcüler arasındaki ilişkilerin gelişmesine katkıda bulunacaktır.

(Mart 1994, İstanbul)

GH MİMARLIK A.Ş.

Meşrutiyet Cad. 35/7 Galatasaray – İstanbul
Tel: (212) 293 15 93 – (212) 293 15 94
Fax: (212) 245 22 81

Osmanlı'da Gürcü Köle Ticareti

Fahrettin ÇILOĞLU

Bütün ortaçağ imparatorlukları gibi, Osmanlı İmparatorluğu da köle ticaretinin yapıldığı bir devlettir. Köleler, savaşta ya da korunsanlıkla ele geçirme, zaman zaman da bazı kabile ve topluluklardan satın alma yoluyla ediniliyor, İstanbul başta olmak üzere Bağdat, Medine, Halep, Erzurum, Kahire ve Sofya gibi merkezlerde satılıyordu. Osmanlı İmparatorluğu'nda beyaz ve siyah köleler vardı. Siyah köleler Afrika'dan sağlanırken, beyaz kölelerin asıl kaynağı Kafkasya'ydı. Beyaz kölelerin çoğu da Çerkesler ve Gürcülerden alınıyordu. Siyah köleler daha çok hizmetli olarak kullanılıyordu. Beyaz köleler ise ya asker (erkekler) olarak Osmanlı ordusuna ya da başta padişahın kölelik üzere harem (kadınlar) alınıyordu. Örneğin Osmanlı sarayına her ırktan cariye alınmakla birlikte, en çok Çerkes, Gürcü ve Abaza cariyeler rağbet görüyordu.

Bütün dünyada en çok acı çeken insanlar köleler olmuştur. Doğalki bu acı köle aileleri de paylaşmıştır. Amerikan edebiyatında, kölelerin plantasyonlardaki günlük yaşamlarını, çektikleri acıları ve özgürlüklerini elde etmelerini konu alan bir tür bile gelişmiştir. Kafkasya'da da çok sayıda acıklı köle öyküleri olduğu kesindir.

Bu insanlık trajedisi, ciddi bir tepki olmaksızın yüzyıllar boyunca sürmüştür. Ta ki, 18. yüzyılda "Köleliğin Kaldırılması Akımı"nın gelişmesinin etkisi, kölelik ve ırkçılıkla mücadelelenin gelişmesi, bu amaçla kurulan örgütlerin toplumsal baskısının artması sonucunda, 19. yüzyılda köleliğin yasaklanmasına değin. Kölelik, Osmanlı İmparatorluğu'nda da 1847'de yasaklanmış, ama köle ticareti gizli olarak (ya da görmezden gelinerek) imparatorluğun sonuna değin sürmüştür.

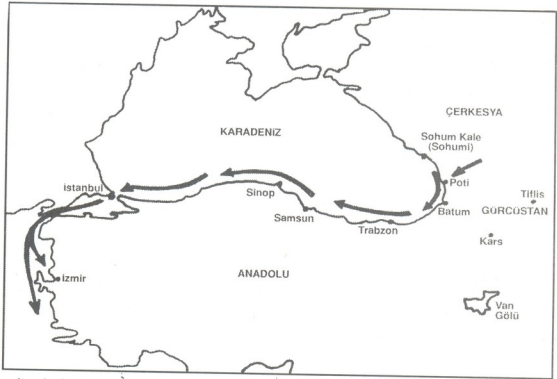
Osmanlı İmparatorluğu'nda Gürcü köle ticaretinin asıl konu alan bu yazıya temel kaynak olarak, Ehud R. Toledano'nun *Osmanlı Köle Ticareti 1840-1890* (1994) adlı kitabı alınmıştır.

Yazının girişinde de belirtildiği gibi, Osmanlı beyaz köle ticaretinin asıl kaynağı Kafkasya'ydı. Çerkes ve Gürcü kadınları özellikle cariye olarak alınıyordu; ancak bazı Gürcü ve Çerkes kadınların ev hizmetlerinde de kullanıldığı görülmüştür. Kafkasyalı köleler ya savaşta tutsak olarak alınıyor ya da köle tacirlerince kaçırılıyorlardı. Bazı kaynaklarda, daha iyi yaşam elde edecekleri düşüncesiyle bazı Çerkes ailelerin çocuklarını sattığı da ileri sürülmüştür. Öte yandan Lazlar, erkekleri padişahın ordusunda hizmet ettiği için korumasız kalan Gürcü kadın ve kızlarını kaçırarak köle olarak satmakla suçlanmıştır.

Afrika köle ticaretinde yaygın olarak karayolu kervani kullanılırken, Kafkasya köle ticaretinde denizyolu tercih ediliyordu. Batum'un İngiliz konsolos vekilinin 1840'ta belirttiği gibi, Ebu İslak köyündeki halkın asıl uğraşı köle ticaretiydi. Bu köy Batum'dan at ile sekiz saat uzaklıktaydı. 19. yüzyılda, köle ticaretinin yasak olduğu dönemde Rus ve Osmanlı yetkililerden kaçmak için köleler Ebu İslak'a küçük yelkenlilerle getiriliyor, buradan da Batı Anadolu ve Rumeli pazarlarına gönderiliyordu.

Gürcü ve Çerkes Köle Ticaretinin Yasaklanması

Osmanlı yönetiminin Kafkasya köle ticaretini yasaklamasında İngiltere'nin önemli etkisi olmuştur. 1840'ların ortalarına kadar Ruslar Kafkasya'dan köle ticaretini engellerken, sonra karışmama politikası gütmüşlerdir. İngiltere'nin İstanbul büyükelçisi Stratford Canning'in, Çerkes köle ticaretinin turmanışa geçtiğini ve bir Osmanlı firkaatçisinin kölelerin İstanbul'a taşınması işine karıştığının saptaması üzerine İngilizler, Ruslarla uzun görüşmeler yapmışlardır. Ruslar, "uygar bir Hıristiyan devlet" olarak sözde köle ticaretine karşı çıkıyorlar, ama aslında bu ticareti görmezden

geliyorlardı. Kırım Savaşı'ndan sonra Çerkeslerin Osmanlı İmparatorluğu'na göçünün kitlesel boyutlar kazanmasının ardından köle ticareti, köle tacirlerinin denetiminde etkili bir ulaştırma ağı sağlayarak ve göç için ek dürtüler de yaratarak nüfus hareketini etkilemeye başlamıştır. Bu dönemde hem Osmanlı İmparatorluğu, hem de Rusya, kendi demografik nedenlerinden dolayı Kafkasya'dan göçle birlikte köle ticaretine kucak açmışlardır. Bundan dolayı İngiltere'nin çabaları sonuç vermemiştir.

İngiliz ve Fransız protestoları sonucunda 22 Eylül 1854'te Sadrazam Kıbrıslı Mehmed Emin Paşa Meclis-i Vükelâ'nın karar ve görüşlerini padişaha sunmuştu. Sadrazamın yazdıklarına göre: "Rusların Gürcüstan sınırında ve Çerkezistan kıyılarındaki mevzilerinden çekilmelerinden dolayı ve müttefik donanmaların hareketinin bir sonucu olarak, köle ticareti 'serbestiyet-i kâmile ile' sürdürülmekteydi. Sadrazam Çerkes ve Gürcüler arasında köle ticareti açısından bir fark olduğunu söylüyordu. Çerkeslerin çocuk ve akrabalarını köle olarak satmak gibi bir 'âdet-i garibe'leri vardı, öte yandan Gürcüler ise, zor kullanılarak 'çalmıyor' ve kendi istekleri haricinde köleleştiriyorlardı. Ruslardan nefret ettikleri için, Gürcüler Osmanlı ordusuna gönüllü asker yazılmışlardı. Fakat erkekler görevlerinden dolayı

uzaktayken, karılarına ve çocuklarına Lazlar ve başkaları el koyuyor ve köle olarak satıyorlardı. Askerler evlerine dönüp ne olduğunu öğrendikleri zaman, askerlik konusunda fikir değiştiriyor ve orduya dönmeyi reddediyorlardı. Sadrazam bunun bilinen bir sorun olduğunu belirtiyor ve daha sonra görüşlerine şöyle son veriyordu: Çerkesler İslâm ümmetine mensupturlar (dolayısıyla yasal olarak köleleştirilemezler), ancak diğer dinlerin mensuplarını da, anki mal ya da hayvanmışlar gibi parayla alıp satmak da yasaklanmıştır. Bu aydınca belirleme, köle ticaretinin resmen lanetlenmesinin kalan yazılı en erken örneğidir. Uygulamanın Müslüman Çerkesler bakımından dinsel nedenlerden dolayı, Hıristiyan Gürcüler bakımından da insani nedenlerden dolayı yasal olmadığı belirtilmiştir."

Aynı meclis bu konuda baskı yapan Avrupa devletlerini ve Gürcü halkını hoşnut etmek için şu önlemlerin alındığını belirtiyordu:

1) Batum Ordu-yı Hümayun komutanı Mustafa Paşa'ya iki talimat göndermek. Bunlardan biri hem alıcıya, hem satıcıya şiddetli cezalar vererek Gürcüstan'dan köle ticaretini yasaklayacaktı. Öbürü ise kumandana, çocukların ve akrabaların satılmasının insanlığa aykırı olduğunu ve vazgeçilmesi konusunda Çerkeslere nasihat etmesini emredecekti. Mustafa Paşa'ya köle ihracı ve nakliyesinin durmasını

sağlamak için önlemler alması, ayrıca Batum, Çürüksu ve yetkisi altında bulunan diğer yerlerdeki ordu subaylarına yeni düzenlemeleri bildirmesi talimatı verilecekti.

2) İstanbul'un (suriçi), Galata ve Beyoğlu'nun birçok caddesinde kölelerin açıkca satılmalarını önlemeleri yolunda emirler gönderilecekti. Evlerde yapılan gizli ticaretin ihtiyatla izlenmesi gerekiyordu.

3) Hariciye nazırına, Meclis-i Vükelâ kararlarını, İngiliz ve Fransız elçilerine yazıyla bildirmesi talimatı verilecekti.

Meclisin bu tavsiyeleri iki gün sonra padişah tarafından onaylanmış, Gürcü kölelerin serbest bırakılacağı ve isterlese ülkelerine dönebilecekleri bildirilmişti. Ancak Çerkes köleler için böyle bir karar yoktu. Sonuç olarak bütün bu girişimler ve önlemler Gürcü köle ticaretinin önlenmesi yönünde sonuç vermiş, ama Çerkes köle ticareti tamamen önlenememiştir.

Gürcü Köle Ticaretinin Gerileyişi

Bu yazıya kaynaklık eden kitapta Gürcü köle ticaretinin gerileyişi ve ortadan kalkması konusunda aşağıdaki satırlar yer almaktadır: "Mayıs 1857'de Lazistan mutasarrıfı, Gürcü köle ticaretinin yeniden canlanmasından dolayı Batum Rus konsolosunun yakındığını anlatan bir rapor gönderdi. Rus konsolosu Çürüksu (Kobuleti) kazasında bazı kişilerin Gürcüstan sınırını geçtiklerini çocukları kaçırdıklarını ve Osmanlı toprağına dönünce köle olarak sattıklarını defalarca belirtmişti. Sorun, mutasarrıfa havale edilmiş, o da konuyu gözden geçirerek kendi gözlemlerini sadrazama bildirmiş ve talimat istemişti.

Mutasarrıfın belirttiğine göre, Çürüksu'dan bir takım 'edepsiz' kişilerin, pek seyrek de olsa, Gürcü çocuklarını alıp sattıkları doğrudu; fakat çocuk kaçırma olayı yoktu. Mutasarrıfa göre aslında pek çok Gürcü aracı olarak çalışıyor ve Çürüksulu tüccarlara köle satıyorlardı. Yetkililer bu ticareti iyi bildiklerinden, yakanma korkusu esircileri köleleri olabildiğince çabuk ve düşük fiyata satmaya itiyordu. Köleler daha sonra dağ yoluyla Erzurum, Harput ve Arap vilayetlerine götürülüyordu. Sorgulandıklarında, ticaretle ilgili tüm kişiler, herhangi bir ilişkiyi kabul etmiyorlardı. Bu durumu göz önünde tutan mutasarrıf, bölgedeki subaylar ve Erzurum, Harput, Çıldır'daki hükümet memurlarına, Gürcü köle ticareti yasağının denetlenmesi ve uygulanması emrinin verilmesini öneriyordu. Mutasarrıf ayrıca, Rus

örneğin izlenerek, sınırın Osmanlı yakasındaki da nöbetçi kulübeler yapılmasını, esirci ve kölelerin geçişi hakkında kesin bilgi alınmasını ve geçişlerin önlenmesini salık veriyordu."

Osmanlı merkezi yönetimi, bütün bu önerileri ciddiye almış ve padişah, sadrazaman bu öneriler doğrultusunda hazırladığı kararları Eylül 1857'de onaylamıştır. Bu, Osmanlı yönetiminin ilk kez 1854'te benimsediği ve Gürcü köle ticaretini bastırmayı amaçlayan politikayı sürdürdüğünü göstermektedir. Ayrıca Ruslar da, Çerkezistan'daki politikalarının aksine, Gürcüstan'ı boşaltmak ve yeniden iskân etmek istemedikleri için Gürcü köle ticaretine karşı çıkmışlardır. Sonuç olarak, Gürcü köle ticareti yasağı, bazı ihlallere rağmen uygulanmış ve Gürcü köle ticareti son bulmuştur. Osmanlı pazarı Gürcülerin kaybını, Kafkaslar'dan gelen ve sayıları sürekli artan Çerkes kölelerle fazlasıyla karşılamıştır. □

Kapalı Çarşı

*İstanbul'un büyük çarşısı
Göz alıcı sarraf dükkânlarıyla
Sanki bir yangın yeri
"Satılık, ne varsa bepsi satılık"
Diyor kapıda dükkân sabibi...*

*Az aşağısında Galata limanı
Eski gemilere barınak olmuş
Fıy gemiler... Uğursuz varlıklar
Durun hele, tanıdım sizi
Kötü yazgılı geçmişimle siz oynamadınız mı
Karadeniz'in dalgaları arasında?..*

*Unuttunuz mu ızdırabı Kolbeti kıyılarından
Koparıp götürdüğünüz kızıl-erkeklî
Sayısız seçkin Gürcü gencini
Ölümü bile umursamazken o insanları
Söküp aldınız o efsaneler diyarından.*

*İstanbul'un büyük çarşısı
Dinle, sözlerime kulak ver hele
Şimdi öde bakalım bunun diyetini
Pazarladığın atalarımın
Nerede söndürdün gözbebeklerini?..*

*İstanbul'un büyük çarşısı
Sarraf dükkânlarıyla sanki bir yangın yeri
Bana yanıtın bu gösterişin mi olacak
Üstüme dökülen kızgın küller altında
Gönlümün ızdırabı nasıl sütkün bulacak?..*

Pridon HALVAŞI

(Çeviri: Hayri HAYRİOĞLU)

• Bu şiir, şairin **Çemi Sanatçılı** (1985; Benim Özelemini) adlı kitabından alınmıştır.

Deniz

Guram GEGEŞİDZE

Guram Gegeşidze 21 Haziran 1934'te Tiflis'te doğdu. 1957'de Tiflis Üniversitesi Gazetecilik Fakültesi'ni bitirdi. Aynı yıl ilk yapıtı yayımlandı. 1962'de Moskova'da senaryoculuk eğitimi gördü. 1968'de basılan **Tsodvili** (Günabhkâr) adlı yapıtıyla, Gürcülerin geleneksel yaşamını değiştirmeye yönelik çabalara karşı duran akımın öncülerinden oldu. Dabasonra **Stumari** (1976, Komuk) gibi roman ve öyküleri yayımlandı.

Küçük oğlan şimdiye kadar görmediği denizi görmek için can atıyordu. Evde sık sık denizden konuşulurdu. Kimi kez dedesi, kimi ninesi, kimi de akrabalarından biri söz ederdi denizden. Dedesi ekiden demiryolu işçisiymiş. Gençliğini Batum'da geçirmiş. Birinci Dünya Savaşı başlayınca ailesi ile birlikte dedesini de bir süre için çalışmak üzere Bakü'ye göndermişler.

Küçük oğlan bir hayalinde, arka odadaki harita üzerinde Karadeniz'den Hazar Denizi'ne kadar ince bir kırmızı çizgi ile uzanan bu yoldan şöyle bir gidip gelmişti. Ninesi de o olayı sık sık anımsardı. Kendisine nasıl bir vagon ayırdıklarını ve Batum'dan Bakü'ye kadar nasıl yolculuk yaptıklarını da anlatıyordu. Küçük dayısı o zaman henüz beşikteymiş. Küçük oğlanın annesi yol boyunca iki yaş küçük kardeşinin beşiğini sallamış.

1917 yılında dedesi yeniden ailesiyle birlikte Batum'a dönmüş. Sovyet yönetimi Gürcüstan'a da gelince baba toprağı olan Tsipnari'ye temelli olarak yerleşmiş. Burada, ağaçların örtülü, uzun ve geniş bir bahçenin ortasında sağlam bir köy evi bulunuyordu. Dedesi ve dedesinin küçük kardeşi aileleri ile birlikte bu "oda sahli"de oturuyorlardı.

Dedesinin kardeşinin eşi Ukraynalı idi. Yaşca ninesinden oldukça küçük olduğu için küçük oğlan ona küçük nine derdi. Küçük oğlan küçük ninesini çok seviyordu. Küçük nine, küçük oğlanın her isteğini yerine getirirdi. Oğlan henüz küçükken onu sırtına alır ve bütün bahçeyi dolaştırırdı. İpek kozası için dut yaprağı toplarken bazan ağaca da çıkarırdı. O zaman bu küçük oğlan kocaman ailenin tek çocuğuydu ve herkes onu çok şımartıyordu. Çıktığı ağaçtan inmek istemediği zamanlar küçük ninesi, ağaca dayalı merdivenin üstünde sabırla onun inmesini beklerdi. Bazan ev işlerini tümüyle unutarak saatlerce yolculuğun bitmesini beklerdi; çünkü küçük oğlan bu ağacı hayalinde vapurlaştırır ve denizde çevresinde gördüklerini büyük bir titizlikle ninesini anlatırdı. Küçük oğlanın denizinde, bazan masalımı adalar şimşek gibi geçiverir, bazan de yelken açmış gemiler kudurmuş dalgaları yarardı.

Oğlan, artık on yaşını dolduruyor olmasına karşın hiç deniz görmemişti. Jul Vern'i okumuştı ve hep denizi düşünüyordu, bir türlü de anlayamıyordu. Bu deniz nasıl deviniyordu ve neden kıyılardan taşıp tüm kara parçasını kaplamıyordu?...Neden sınırsızdı, uçsuz bucaksızdı deniz? Anlayamıyordu...

Dedesi köye döndükten sonra da demir-

yolunu terk etmedi. Malzeme deposunun müdürü olarak çalıştığı için sık sık Poti'ye, Batum'a ve Anakliya'ya gidiyordu. Küçük oğlan büyüyüp denizi görme dileği doğduğunda ise dedesi çoktan demiryolunu bırakmış tarlası ve bostanının bakımıyla uğraşmaya başlamıştı. Fakat sürekli denizi özlüyor ve geçmiş günlerini anımsamayı seviyordu. Anılarında denizin dalgaları mutlaka kabaracak ve çevresinde çeşitli olaylar meydana gelecekti. Oğlan dedesini tüm benliği ve dikkati ile dinlerdi. Dedesinin anlattığı günlük olağan olaylar onun hayalinde tılsımlı masallara dönüşürdü. Saatlerce aile albümüne konmuş fotoğrafları seyrede kalırdı. Fotoğraflarda, simaların arkasında silik bir çizgi veya boşluk gibi görünen deniz, olağandışı ve erişilmez bir olgu gibi geliyor, henüz körpe ruhu, evrenin ezeli sırlarıyla sancılıandıkça tekrar tekrar denizi görmeye susadığından herkesi soru yağmuru tutuyordu. Dedesi sürekli olarak günün birinde onu denizi görmek için götüreceğine söz veriyor, ancak bir türlü sözünü tutamıyor. Korkunç bir savaş hortlamıştı çünkü, gezinin zamanı mıydı?..

Sonunda savaş da bitti. O yıl küçük oğlan onbir yaşına bastı. Yaz tatiline yeniden ninesi ile dedesinin yanına gönderdiler ve küçük oğlan yeniden denizin yakınlığını duymasdı. Savaşın getirdiği felaketler ve kötülükler onun çocuksu dünyasının dışında kalıyor ve tümüyle tek bir özlemin tutsağı oluyordu denize özlemin. Akşamları koca ağacın tepesine çıkıyor ve gözlerini koyu kızıla bürünmüş batıya dikip orada, kızılığın da ötesindeki boşlukta, gözünün ulaşamadığı sonsuzluğun sınırında bir şeyler görmeye çalışıyordu. Orada bir yerlerde toprağın bittiğini, gizemli ve canlı bir varlık gibi gizlenen, özgür, tuhaf ve anlaşılmayan suyun başladığını biliyordu.

Bir gün dedesi onu Poti'ye götüreceğine söyleyince sevinçinden göklere uçu. Tren yolculuğu için karne uygulaması kaldırılmış ve yolculuk kolaylaşmıştı. Ancak bîfaz para gerekliydi. Dedesinin ise parası yoktu. Bahçede çok güzel meyve veren yaşlı bir armut ağacı vardı. Dedesi armudu toplayarak satmak üzere Poti'ye götürmeye karar verdi. Alacağı para ile hem yolculuk giderlerini karşılayacak hem de torununun düşlerini gerçekleştirecekti. Küçük oğlan, dedesi ve küçük ninesi bütün gün armut topladılar. Büyük ninesi de yardım etti. Güzel kokulu ve tatlı armutlarla iki büyük sepeti doldurdular. Sepetlerin üstünü beyaz tülbentlerle sarıp sarmaladılar ve balkona koydular. Akşam olunca oğlanın yüreği heyecan-

la atmaya başladı. Gerçekten denizi görebilecek miydi? Sabah erkenden gara gidip Poti trenine bineceklerdi. Beklemekten keyfi kaçtı. Küçük nine ve kocası ona pazarda nasıl alış veriş yapacağını öğretiyor ve şakalaşarak heyecanını gidermeye çalışıyorlardı. "İşte, iyi armut!" diye bağırmasını salık veriyorlardı. Sonra küçük ninesi onu rutubetli mutfağına götürdü. Direkte, uzun bir ipe takılı safran ve sarmısak asılıydı. Bir demet sarmısak alarak boynuna taktı. "Deden armutları satarken sen de sarmısak satarsın" dedi. Şakalar ve gülüşmeler içinde geçen hazırlıklar geç saatlere dek sürdü. Hazırlıklar tamam olunca ninesi onu yatağına götürdü. Yarnki hayaller içinde uykuya daldı.

Sabahleyin erkenden uyandırdılar. Horoz ötüşlerinin, kırağı çalmış soğuk havayı yırttığı tan sökümünde dede ile torun tren istasyonuna giden yola çıktılar. Kötü ışıklandırılmış istasyonda dedesi tanıdıklarına rastladı. Ticaret için Poti'ye giden başkaları da vardı. Tren gelince hepsi birlikte aynı vagona bindiler. Vagon Mukhiani'den, Kopitnari'den ve Brotseula'dan Poti'ye alış verişe giden köylülerle doluydu. Şimdi onlara Tşipnari'liler de eklendi. Tren kalkınca herkes yüksek sesle konuşmaya başladı. Dedesi de hareketli bir sohbetle koyuldu. Oğlan gözlerini bir süre dumanlı boşluğa dikti ama sonunda uykuya yenik düşerek dedesine yaslına kaldı. Dedesi, uykuya dalan torununu kocaman elleriyle kucakladı.

Altın sansı güneşin nasıl yükseldiğini, tren istasyonlarını, köyleri, ırmakları, yolları, gölle-ri ve zengin ormanlarla kaplı yemyeşil ovayı nasıl renk cümbüşüne boğduğunu göremedi. Oysa tren ritmik gürtültülerle bu ovanın kenarını izleyerek sonuna doğru ilerliyordu. Yabancı ve gizemli deniz de işte oradan başlıyordu. Küçük oğlan uyandığında tren artık Poti garında duruyordu.

- Deniz nerede? diye sordu oğlan uyanır uyanmaz dedesine.

- Buradan görünmüyor, armudu sattıktan sonra gidip görelim, dedi dedesi. Dede ile torun diğerleriyle birlikte pazarın yolunu tuttular. Küçük oğlan denizin yokluğunu duymuyordu. İçine tuz kokusu sinmiş deniz kentinin havasını zevkle soludu. Sokaklarda denizcilerin çokluğu dikkatini çekti. Denizci fanilasının üstüne yeşil askeri parka giyen esmer kıvrık saçlı biri de arabasına beyaz bir at koşmuş, kamçısını öteye beriye sallayarak ve ıslıklanıyla atını sevkendirerek bir yerlere yetişmek için acele ediyordu. Çevre müthiş gürtültüydü. Pazarın önündeki alan, el ve at

arabalarıyla doluydu. Atlar homurdanarak boyunlarını sallıyor ve zillerini çınlatıyorlardı. Havaya atların teri ile saman ve ot kokusu yayılıyordu. Pazarda denizden çıkarılmış yığınla taze balık da satılıyordu. Bu balıklar oğlanın henüz görmediği denizden çıkarılmışlardı. Oysa deniz çok yakındı. Şu anda bulunduğu pazarda yer ile evlerin ötesine saklanmıştı deniz. Belki dingin belki de fırtınalıydı. Kimbilir nasıl görünüyordu, gerçekte nasıl bir şeydi ve ayrımında olmadan denizi kiskanıyordu. Karşı tezgahın arkasında duran küçük çocuğun bile onun gözünde dedesine oranla büyük ayrıcalığı vardı. Herhalde onlar hergün denizi görüyorlardı, denizle iç içeydiler.

Bütün gün tezgahın arkasında durarak armut satıyorlardı. Dedesi ticarete kendisini öylesine kaptırmıştı ki buraya niçin geldiğini bütününü unutmuştu.

- Dede, denize ne zaman gideceğiz? diye soruyordu oğlan ikide bir.

- Böylesi bir malı atamayız ya, satalım da öyle gidelim, diyordu dedesi.

Armut yavaş satılıyordu. Küçük oğlan aşağıdan müşterilerin yüzlerini izliyordu. Tezgahlarının ötesinde duran müşterilerin yüzleri ona garip ve yabancı geliyordu. Sanki onlar yabancı bir ülkedendiler ve aralarında düşmanlıklar vardı. Bir ara küçük bir oğlan yanaştı ve ses çıkarmaması için ona göz kırparak dedesinden bir armut çaldı. Dedesinden armut çalınmasına üzüldü, dedesini uyarmak istedi ama geç kalmıştı. Küçük afacan dedesinden bir armut daha yürüterek ortalıktan kayboldu. Akşam olmak üzereyken armutların da sarmısakların da tümünü satmışlardı. Bu arada Tsipnari'den gelen komşuları da satışlarını bitirmişlerdi. Dedesi boş sepetlerini onlara vererek istasyona gönderdi.

- Sakin geç kalma, tren erken kalkıyor, diye komşuları dedesini uyardılar.

Dede torun elele tutuşarak, bütün gün ayakta durmanın verdiği yorgunlukla salına salına denize doğru yola koyuldular. Geniş sokaklar hemen hemen boştu. Güneş yavaş yavaş batıyor ve gittikleri yönde gökte kızıl bir perde geriliyordu. Dede ile torun Rioni ırmağının kıyısından yürüyorlardı. Sonunda köprüye ulaştılar. Dedesi eski cep saatini çıkarıp baktı. Saatini yerine koyduktan sonra oğlanı korkuluğun yanına getirdi ve ileriye baktırdı:

- İşte, deniz!

- Nerede?

- Göremiyor musun?

Rengini yitirmiş geniş ırmak güneşin son ışıkları altında parılıyordu. Uzaklarda bir yerde sonsuzlukla birleşiyordu. Sanki aniden kesilmiş veya kırılmış gibi duran toprağın yanı başından deniz başlıyordu, hava kızıl bir sisle doluydu. Tıpkı küçük oğlanın köyünde, akşamları ağacın tepesinden gördüğü manzara gibi yabancı ve uzaktı. Tek ayırım, şimdi gördüğü manzaranın elini uzatsa dokunacak gibi yakında olmasıydı. Toprak ansızın bitiyor ama neresinin gökyüzü neresinin deniz olduğu ayırt edilemiyordu. Her şey tek renkti. Sınırlar silinmişti. Küçük oğlan gözlerini dikmiş bakıyordu. Suyu görmek, denizi tanımak istiyordu, ama akşamın alacakaranlığı her şeyi birleştirmişti ve deniz küçük oğlan için eskisi gibi gizemli ve erişilmez bir hayal olarak kalıyordu.

- Dede, yakından görelim!

- Kim bırakır beyim, orada bekçiler var.

- Peki, ne yapalım?

- Buradan seyredelim!

- Hiçbir şey görünmüyor ki!

- İşte, dedeciğim, deniz şurada, ırmağın bittiği yerdedir. Görürsün değil mi? İrmağın bittiği yerin ötesi denizdir. Şimdi istasyona gidelim, yoksa trene yetişemeyiz, sonra da gece dışarıda kalırız. Başka bir zaman seni buraya yine getiririm.

Küçük oğlan yavaşta alıyordu ama sonunda hoşnutsuzca baş eğdi ve dedesinin elini tutarak uslu uslu istasyona doğru yürüdü.

Şimdi ne o küçük oğlan, ne de çoktan beri mezarlıkta birçok yıldırma hedef olarak yapılmış ihlamurların gölgesi altında dinlenmeye çekilen dedesi var. O zamanların renk cümbüşü de soldu, sesler yok oldu, ıtır kokular ise yel olup gittiler. Şimdi ne o insanlar ne de o zamanın sokaklarında seğirttiren atlar var. Deniz ise hâlâ mavi ve sonsuz ve hâlâ çalkalanmakta, dalgalarıyla kumsal kıyıları yalamayı sürdürmekte. Bir yerlerde birilerinin şömeden yanıp tutuşan arzusunu bugün de çağırmakta. □

TOTAL
MÜŞAVİRLİK VE MÜMESSİLLİK
LİMİTED ŞİRKETİ

GÜRCÜSTAN ÜNİVERSİTELERİ

Gürcüstan'ın başkenti Tifliste mevcut TIP ÜNİVERSİTESİ, TEKNİK ÜNİVERSİTE ve DEVLET ÜNİVERSİTESİ dışında dünyaca meşhur iki öğretim kurumunu size tanıtıyoruz.

GÜZEL SANATLAR AKADEMİSİ

Resim, Dekorasyon, Dizayn, Heykeltraşlık, Seramik, Mimarlık, İç Mimarlık, Ağaç ve Metal, Tekstil, Mobilya ve Giyim-Kuşam konularında üniversite eğitimi vermektedir. 1994-1995 öğretim yılı için Türkiye'ye 20 kontenjan ayrılmıştır.

TİFLİS SPOR AKADEMİSİ

Spor Gazeteciliği Eğitimi, Spor Psikoloğu (Doktor), Çeşitli Dallarda Spor Öğretmenliği, Spor Hastalıkları Hekimliği, Fiziksel Terapi ve Masaj Öğretmenliği, Tenis, Futbol, Voleybol, Basketbol, Binicilik ve Yüzme Dallarında Eğitim, Dalgıçlık ve Kayak Öğretmenliği konularında üniversite eğitimi vermektedir. 1994-1995 öğretim yılı için Türkiye'ye 20 kontenjan ayrılmıştır.

Eğitim ücreti yıllık \$ 1750 - \$3000 arasında değişmekte olup bu ücret içine her türlü ders araç gereci ile kaloriferli yurtlarda konaklama dahildir.

TÜRKİYE RESMİ TEMSİLCİLİĞİ:

TOTAL Müşavirlik ve Mümessillik Ltd. Şti.

Cumhuriyet Cad., No:59

Rişvanoğlu Apt. K:6 D:5

Harbiye – İSTANBUL

Tel: (0212) 231 08 04 - (0212) 233 56 82

Faks: (0212) 233 71 04

Liana İsakadze ile Söyleşi

Liana İsakadze, eski Sovyetler Birliğinin en ünlü keman virtüözlerinden biriydi. İsakadze, Rusya Devlet Senfoni Orkestrası'nın solisti olarak Almanya'da verdiği konserle geniş ilgi uyandırdı. Hemen ardından Avrupa'ya davet edilen İsakadze, 1981'de Gürcüstan Oda Orkestrası'nın sanat yönetmenliği ve şefliğine getirildi. Gürcüstan Oda Orkestrası'yla birlikte Almanya'ya yerleşti. 1992 yılında yeni kurulan "David Oistrach Yaylı Çalgılar Akademisi"nin sanat yönetmenliğine getirilen Liana İsakadze, Mart ayında Cemil Reşit Rey Salonunda bir resital ve konser vermek üzere Gürcüstan Oda Orkestrası ile birlikte İstanbul'a geldi. İsakadze İstanbul'da bulunduğu sırada kendisiyle O. Nuri Mercan'ın yaptığı söyleşiyi sunuyoruz.

Söyleşi: **Osman N. MERCAN**

– Siz Gürcüstan'ın, eski Sovyetler'in ve hatta dünyanın en tanınmış kemancılarından ve orkestra yöneticilerinden birisiniz. Bize çocukluğunuzdan, ailenizden, öğrenciliğinizden ve bugünkü yaşantınızdan söz eder misiniz?

– Gürcüstan'da doğup büyüdüm. Müzik eğitimi Tiflis ve Moskova'da aldım. Gürcüstan'da ve Rusya'da uzun yıllar konserler verdim ve orkestra yönettim. Uluslararası çeşitli yarışmalara ve festivallere katıldım, ülkeme ödüllerle döndüm. Sovyetler'in dağılışı ve ülkemde yaşanan kargaşalıklar nedeniyle bana teklif edilen yeni işi kabul ettim ve dört yıl önce Almanya'ya yerleştim. Bu dört yıllık sürede ne yazık ki ülkemizi ziyaret edecek bir fırsat-zaman bulamadım.

– Almanya'ya niçin "Gürcüstan Oda Orkestrası" ile birlikte yerleştiniz? Niçin Moskova, İstanbul veya Londra değil de Almanya?..

– Çünkü şefliğini yaptığım orkestra elemanlarını yüzüstü bırakamazdım. Onlar ben olduğum için orkestrada vardılar ve çok yetenekliydi. Almanya'daki görevi kabul ederken orkestrayı da götürüleceğim şartını koymuştum. Almanya'da klasik müzik çok ileride ve bu yüksek seviyedeki müzik ve diğer olanaklar Almanya'yı düşünmeme neden oldu.

– Dört yıldan fazla orkestranız Almanya'da olmasına karşılık "Gürcüstan Oda Orkestrası" adını niçin değiştirmediniz?

– Orkestra "Gürcüstan Oda Orkestrası" da ondan; sanatçıların tümü ve şefleri Gürcü. Ayrıca, Gürcüstan'da kurulmuş. Hiç kimseden de bir talep gelmedi. Gelseydi de değiştirmezdik; çünkü o Gürcüstan'ın orkestrası.

– Ülkenizden uzak geçirdiğiniz dört yıl ülkenizle ilgili düşüncelerinizi etkiledi mi?

– Sovyetlerin dağılması, tüm cumhuriyetleri ve orada yaşayan halkları olumsuz etkiledi. Halklar yoksullaştı ve kargaşaya, savaşımlara sürüklendi. Gürcüstan da bu olgudan fazlasıyla nasibini aldı. Tabii ki bu durum beni çok üzüyor. Almanya'dan çeşitli yardımlar topladım ve ülkeme gönderdim. Ayrıca zaman zaman kendim de yardım gönderiyorum. Fakat çok kısa sürede Gürcüstan bu olumsuzlukların üstesinden gelecektir.

– Almanya'da Gürcüstan'a, Gürcülere ve orada yaşanan sorunlara nasıl yaklaşıyor?

– Almanya'da Gürcü halkı çok sevilir ve Gürcüstan'da yaşanan sıkıntıların geçici olduğuna inanılıyor.

– Türkiye'deki özelde klasik müzik ve genelde müzik seviyesi hakkında bilginiz var mı?

– Türkiye'de son yıllarda klasik müzik alanında büyük ilerlemeler var. Almanya'da ve Avusturya'da çok sayıda insan iyi bir klasik müzik eğitimi alarak Türkiye'ye döndüler ve müzik kalitesini yükselttiler.

– "Gürcüstan Oda Orkestrası" konser vermek için Türkiye'ye tekrar ne zaman gelecek?

– Şimdilik programda bir şey gözüküyor, fakat iyi bir davet aldığımızda bunu değerlendirebiliriz.

– "Gürcüstan Oda Orkestrası" olarak, özellikle ünlü Gürcü kompozitörlerin eserleri repertuarınızda yer alıyor mu? Alıyor ise İstanbul'daki konserinizde neden bu tür eserler yorumlanmadı?

– Gerçekten de çok ünlü bestecilerimiz ve onların çok güzel eserler var. Bunların bir kısmı orkestramız repertuarında da bulunmakta kuşkusuz. Aynı zamanda Avrupa'da da beğenilmekte, tutulmakta. Ancak İstanbul'daki konserimizde özellikle bunları tercih etmedik diye bir şey yok. Repertuar daha çok Avrupa'daki ünlü bestecileri eserlerinden oluştu

ama bu tamamen bir tesadüf.

– Son olarak, *çvnebur* dergisi aracılığıyla okurlarımıza iletmek istediğiniz bir mesaj var mı?

– Türkiye'de böyle bir derginin yayınlanması gerçekten de büyük bir iş. Çok duygulandım. Sizleri bir Gürcü sanatçısı olarak ve orkestram adına kutluyor, Gürcü kültürünün tanıtılmasına yönelik bu kutsal çalışmanızın başarısını ve devamlılığını yürekten diliyorum. Tüm okurlarınıza ve Türkiye'li Gürcülere sevgi ve selamlarımı iletmenizi rica ediyorum.

□

<h1>OGNİ</h1>	KÜLTÜR DERGİSİ YIL: 1 SAYI: 5 Fiyatı: 30.000 TL. TEMMUZ-AĞUSTOS 1994
<h2>Skani nena!</h2>	
<ul style="list-style-type: none"> □ LAZEPE SO İDASEN ? □ ÇAY TARIMI VE SOSYO-EKONOMİK ETKİLERİ (I) □ QAZAQIŞI GAZETİ □ EGRİSİ/LAZİKA KRALLIĞININ TARİHİ □ KARİKA-LAZURİ □ KARAR: OGNİ BERAAT ETTİ 	
Adres: Mustafa Kemal Paşa Cad. Ülkü Han, No:39 K:4/4, Aksaray, İstanbul Tel.: (0212) 632 75 06	

Sinema Yönetmeni Marina TSURTSUMIA :

"çveneburi" için ben de "tkveneburi" olmak isterim

Söyleşi: O. Nuri MERCAN

– Bir Gürcü-
sünüz ama
Moskova'da doğup, büyüdünüz ve orada yaşıyorsunuz. Bu konuda neler söylersiniz?

– Annem Rus fakat babam Gürcü. Megrel kökenli Gürcü. Tabii ki ben de Gürcüyüm fakat Moskova'da doğdum. Kendimi daha çok bu dünyanın insanı sayıyorum. Rus toplumunda doğup büyümekle o toplumun bazı karakteristiklerini de taşıyorum. Bu arada çeşitli nedenlerle Gürcüstan'dan Moskova'ya gelen ve yerlesen çok Gürcü var. Onlarla yakın dostluk ilişkilerim var. Ailece görüşüyoruz.

– Megrel kökenli olduğunuza göre Megrelce biliyor musunuz? Gürcüceyi Rusya'da nasıl öğrenip muhafaza ettiniz?

– Ben yaz aylarında Gürcüstan'da Gagra'da dedemlerin yanında kalıyordum. Dedem ve babaannem bana Gürcüceyi öğrettiler. Kendileri Megrelce de konuşuyorlardı. Şimdi onlar zorunlu olarak göç ettirildi. Evlerinde de şimdi Rusların ve Don Kazaklarının kaldığı söyleniyor. Abhazyaya bölgesindeki savaştan sonra bir kez dedemlerini evini görmeyi istedim. Rus pasaportum olmasına karşın Çeçen radikalleri tarafından geri çevrildim.

– Marquez'in yapıtı ile günümüz Gürcüstan'ını mı anlatmak istediniz yoksa?

– Evet, ben bu filmi yapmadan önce de, filmi çevirirken de hep Gürcüstan'ı düşün-

düm. Hiçbir zaman Latin Amerika usumda yoktu. Beni bu filmi çevirmeye iten en büyük etken yine dedem ve babaannem oldular. Onları iki yıldır görmemiştım. Hiçbir haber, mektup alamamıştım. Bu özlem itti beni bu filmi çevirmeye.

– "Albaya Mektup Yok" için sinema eleştirmenleri çok güzel fakat temaların çok yavaş işlendiği konusunda birleşiyorlar. Ben de seyrettim filmi. Gerçekten çok ağır işliyordu. Bu özellikle mi yapıldı?

– Özellikle yapıldı. Çünkü insan bir şey bekliyorsa onu için zaman çok farklı geçiyor. Zaman normal bir zaman olamıyor, sanki sadistleşiyor, öğ alırcasına yavaş akıyor. Ben de dedemlerden, Gürcüstan'daki akraba ve eş-dosttan hep haber bekliyordum-mektup bekliyordum. Oysa Gürcüstan karışıklıklara geybeydi ve hiç haber geleliyordu. İşte bunu vurguluyordu yavaş akan zaman.

– Çok genç olmanıza karşın şimdiye dek altı önemli film çektiniz. Bundan sonra neler yapmayı düşünüyorsunuz?

– Şimdi, eski Sovyetlerde film yapmak çok güçleşti. Kapitalist sisteme geçmekle sanatçı sanat yapmanın yanında o sanat için gerekli materyalleri de temin etmek zorunda kalıyor. Yeni bir film yapmak için bir arkadaşımınla birlikte senaryo yazdık. Bu filmde gerekli para-

nın yarısını Avustralya'dan temin ettim. Diğer yarısını da Moskova veya Tiflis'ten temin edersem yeni filme başlayacağım.

– **"Albaya Mektup Yok" niçin Rusça seslendirildi. Gürcüstan'da çekildiğine göre Gürcüce dil daha uygun olmaz mıydı?**

– Marquez'in bu yapıtı ne yazık ki Gürcüceye çevrilmemişti. Onun için Rusça kullanıldı. Biliyorum, Gürcüstan'ı anlatan bu filmde Gürcü dili kullanılsaydı daha doğal ve uyumlu olurdu. Ne yazık ki diğer filimlerimde de Gürcü dilini kullanamadım. O kadar güzel oynayan Gürcü oyuncular olmasına karşın senaryoların Gürcüce olmayışı nedeniyle bunu gerçekleştiremedim. Ümidim yakın gelecekte Gürcü dili ile bir film çekebilecek olmamda yatıyor.

– **Gürcüstan'daki iç olaylar hakkında ne düşünüyorsunuz?**

– Gürcüstan'da olanlar, bir zamanların Sovyetler Birliği'ni oluşturan diğer topraklarında da olmaktadır. Halk demokrasiye hazırlıksız yakalandı. Demokrasi büyük bir sistem. Bir kısım insanlar demokrasiyi başıbozukluk, anarşistlik ve diğer duygularla algıladılar. Şimdiki sorunlar hep bundan kaynaklanıyor. Yasaların olmadıği veya işlemediği yerlerde başka sistemler ya da sistemsizlikler boy gösterir. Son yıllarda Gürcüstan'da oluşan kargaşalıkları da buna bağlamak gerekir. Gürcü tarihi ve kültürü çok köklü olup bu tür geçici kargaşalıkları yenecek güçtedir. Bu arada Gürcüstan da iyice anlamalı ki, dünyadan soyutlanarak yaşanıyor. Türkiye ile, Rusya ile, Amerika ile ve Avrupa ile işbirliğine girmek zorunda. Bu tüm ülkeler, cumhuriyetler için geçerli.

– **Megrel kökenli Gürcülerle Kart kökenli Gürcüler arasında siyasal veya kökene dönük herhangi bir uzlaşmazlık var mıdır? Daha doğrusu Kart kökenli Gürcülerin Megrelleri asimile ettiği şeklinde bir söylenti var Türkiye'de. Bu doğru mu?**

– Bu benim için çok sürpriz ve zor bir soru. Ben iki yıldır Gürcüstan'da değilim. Daha önce bulunduğum yıllarda böyle bir sorunu duğunu ne gördüm ne de duydum. Hatta, Megreller diğer Gürcü boylarından daha çok Gürcü kültürüne ve politikasına sahip çıkmışlardır. Benim Samegrelo'da akrabalarım var. Onlar kendi dillerini her yerde ve her zaman rahatça konuşuyorlar. Nasıl bir asimilasyon bu? Gürcüstan'da en büyük Gürcü hep Megreller olmuştur.

– **Sinema dışındaki Marina Tsurtsumia'yı bize biraz anlatır mısınız?**

– Ben 30 yaşındayım. 30 yılın çok büyük bir kısmı Moskova'da geçti. Zaman zaman Gürcüstan'a ziyaretlerim oluyor. Anne-babamla birlikte oturuyorum ve bekarım. Film yapmak benim tüm yaşamım. Film dışında reklam işleri yapıyorum, daha doğrusu yine reklam için film çekiyorum. 20 kadar televizyon için reklam filmi yaptım. Köpeğim var ve çok eş-dost, arkadaş sahibiyim. Okumak ve müzik dinlemek en büyük zevkim. Evde oturmak ve ailemle, arkadaşlarımla birlikte olma beni dışarı çıkıp gezmekten daha fazla etkiliyor.

– **Gürcü-Türk-Rus ve dünya sinema filmlerini karşılaştırabilir misiniz?**

– Türk film yönetmenlerinden rahmetli Yılmaz Güney'i saygıyla anıyorum. Kendisi çok büyük yönetmendi. Bu arada **Berlin in Berlin** filmi ni gördüm ve çok beğendim. Ayrıca yine bir Türk film yönetmeni benim yanımda eğitim yapıyordu ve **Vagon** filmi ni yaptı. Bunun dışında pek Türk filmi gömedim. Gücü filmlerine gelince, oldukça yüksek kalitede diyebilirim. Çünkü Gürcüler sanata çok yakın, bu onların genlerinde mevcuttur. "Albaya Mektup Yok" filmi çekimlerim Gürcüstan'ın Ssiğnaği kentinde gerçekleştirdim ve oyuncuların çoğu o yörenin insanları ve hiçbir filmde oynamamışlardı. Çok başarılı oldular. Çünkü filmde aradığım bütün tipleri halk içinden kolayca bulabildim. Bunu Rusya'da yapmak olanaksız. Rus film sektöründe yeni bir çağ başladı. Sinemalarda hep Amerikan filmleri oynuyor ve yeni film yapımı hemen hemen yok denecek kadar az. Herkes evinde video filmi seyrediyor. Moskova'da 200 kadar sinema olmasına karşın sadece 2-3 tanesinde Rus filmi bulabilirsiniz.

– **çveneburi dergisine ve Türkiyeliler Gürcülere iletmek istediğiniz bir mesaj var mı?**

– Türkiyeliler Gürcülerin bir dergisi oluşu ve **çveneburi**'nin çıkışı beni çok duygulandırdı. **çveneburi** için ben de **tkveneburi** olmak isterim. İnsan ister 50 yıl, ister 350 yıl anavatanından uzak kalsın duyguları ölmüyor ve hâlâ **çveneburi**'yim diyebiliyor. Türkiye güzel bir ülke ve fırsat bulursam tekrar geleceğim ve az önce söylediğim gibi **tkveneburi** olacağım. □

Şu dördünü öldürün!.*

N. Mustafa ÇELEBİ

Topal Hasan yaşlılık yıllarında köylüleri ile birlikte...

Topal Hasan lakaplı Hasan Dayım'ın ailesi 1877-78 yıllarında Acara'nın Batum yöresinden göç ederek Giresun'un Dereli'ye bağlı Anbaralan Köyüne yerleşmiştir.

Birinci Dünya Savaşı sırasında, Anbaralan Köyü'nün o zamanki delikanlılarından Topal Hasan, Lolo Ahmet, Muhacirin Ali ve Kipli, Giresun-Trabzon arasında Harşit yakınlarında Ruslara karşı savaşa katılırlar. Birçok Osmanlı askeri gibi bu dört arkadaş da Ruslara tutsak düşerler. Ruslar, kamptaki tutsakları dörder kişilik gruplara ayırarak öldürmektedir. Bir gün kampta, yüksek bir rütbeli subay, astına Topal Hasan ve arkadaşlarını göstererek, "Şu dördünü öldürün!" der. Yüksek rütbeli subay bu emri Gürcüce vermiştir. Bunu duyan Topal Hasan ve arkadaşları ağlamaya ve telaşla helallesmeye başlar. Bunu fark eden alt rütbeli subay, biraz bildiği Türkçesiyle Topal Hasan ve arkadaşlarına neden telaşlanıp ağladıklarını sorar. Onlar da "Bizim babalarımız Gürcüstan'dan Türkiye'ye göç etmişler. Biz

Gürcüyüz ve Gürcüce biliyoruz. komutanımız bizi öldürmeniz için emir verdi" diye cevap verirler. Bunun üzerine Gürcü subay on-onbeş dakika ortadan kaybolur. Bu sırada üstü ile görüşüp döner ve Topal Hasan'a Türkiye'ye göç eden ailesinin soyunu sorar. O da Maharadzeler soyundan olduğunu söyler. Maharadzeler bulunur. Topal Hasan, dayısı Hasan Maharadze'nin adını taşımaktadır.

Hasan Maharadze, yeğeni Topal Hasan ve arkadaşlarına sahip çıkar. Onları kamptan kurtarır. Bir yıl kadar sonra da dağ yolundan Türkiye'ye dönmelerini sağlar. Genç yaşta ölümden kurtulmayı, bildikleri Gürcüceye borçlu olan dayım Topal Hasan (Hasan Ak-su), Lolo Ahmet (Ahmet Karahmetoğlu), Muhacirin Ali (Ali Senliklioğlu) ve Kipli (Ahmet Kahraman) bundan sonraki yaşamlarının tadını çıkarırlar.

Dört arkadaşın her biri de 90 yıldan fazla yaşar. □

(*) Bu öykü yasanmış bir olayı anlatmaktadır.

piano piano patara gogo

Bahri OLGUN

Türkiye'de çıkan Kafkas müzikerini içeren "ilk" kaset **Kafdağı'ndan Ezgiler** ismi ile piyasaya çıktı.

Birçok insan bunu Türkiye'li Gürcülerin yaptıkları ilk kaset olarak biliyor. Oysa öyle değil. Profesyonel anlamında ilk olabilir, ancak ilk çıkan kaset değildir. Daha önceki yıllarda amatörce yapılmış kaset ve müzik çalışmaları, folklorik araştırmalar mevcut. Ancak amacım bu konularda tartışma başlatmak değil. Önemli olan doğru, güzel, kültür geliştiren çalışmalar yapabilmektir. Bunu da İberyaya Özkan (Melaşvili) ve arkadaşlarının yapıtında fazlasıyla bulduğumu ifade etmek isterim. Asıl değinmek istediğim konu bu değil. **Kafdağı'ndan Ezgiler**'i dinlerken bu şarkıları bundan tam 15 yıl önce söylemeye çalışmış birisi olarak anılarım canlandı. **çveneburi**'nin değerli okurları ile anılarımı paylaşmak istedim.

Yıl 1979; Eylül sonları İberyaya Özkan ve ailesi bize misafirlğe geliyorlar. O dönemde Kartal-Maltepe'de oturuyoruz. Bütün kardeşlerimiz evdeler. İberyaya yanında panduri ve birkaç tane de kaset getirmiş. Yağmurlu bir İstanbul günü. Zorunlu olarak evde kalıyoruz. Müzik dinliyoruz. Bu benim ve kardeşlerimin çok sesli Gürcü müziği ile ciddi olarak ilk tanışmamız. Daha önceleri de bir iki şarkı dinlemiştim, ancak kulağımız tek sesli Türk müziğine ve daha çok solo şarkılara alışık olduğundan pek beğenememiştik doğrusu. Birkaç saatlik sohbet ve dinleme sonrasında müziğimizin insanı müthiş etkileyen bir yönünü farkettim.

O günlerde Olgun-Özgenç-Özkan aileleri arasında oldukça sık ziyaretler oluyor ve her bir araya gelişte biz gençler hemen bir odaya kapanıp şarkı öğrenmeye, şarkı söylemeye, videoda halk dansları seyretmeye, dil öğrenmeye, vazo yazmaya, Gürcüstan ile ilgili bir şeyler bulmaya çalışıyoruz. Yani kültürümüzü arıyoruz. Fakat ziyaretler çok düzenli olmadığı için aradan uzun zaman geçtiğinde, öğrendiklerimizden bir kısmını unuttuğumuz için pek ilerleme sağlanamıyor.

Bu şekilde bir sonuca varılmayacağını iyi

bilen İberyaya, çalışmaların düzenli sürdürülmesi gerektiğini söylüyor ve ciddi bir is bölümü ile derslere başlanması zorunluluğunu dile getiriyor. Birlikte neler yapabileceğimizi tartışıyoruz. Asıl sıkıntımız, o dönemde uygulamakta olan sıkıyönetim. Askeri yönetim var. Bırakın Gürcü müziği icra etmeyi, "Ben Gürcüyüm" demek bile ceza ister. Hiç birimiz, bize ve ailelerimize en küçük bir zarar ve baskı gelmesini istemediğimizden, hepimiz azami dikkat ve gizliliğin sağlanmasının şart olduğu konusunda fikir birliği içindeyiz. Aslında yaptığımız sadece şarkı öğrenmek ve şarkı söylemek. Neyse her hafta perşembe akşamları ve her hafta değişik bir evde toplanmak ve çok ses çıkarmadan, etrafı rahatsız etmeden çalışmalar yapma konusunda fikir birliğine varıyoruz. Bu arada çalışmalara Hüsnü Sarı ve Necdet Selçik'de katılıyor. Böylece Olgun ailesinden Bahri-Mehmet-Elmas, Özgenç ailesinden Güneş-Yıldız, Özkan ailesinden İberyaya olmak üzere sayımız 8'e ulaşıyor. İlk öğrendiğimiz şarkı **Lalebi**. Aslına uygun şekilde icra ediyoruz; daha doğrusu, icra etmeye uğraşıyoruz. Her hafta yeni bir ses derken yavaş yavaş çok sesli Gürcü müziğinin espirisini kavramaya başlıyoruz. Ancak genel alışkanlıklarımıza sürekli problem oluyor. Solo söylemeye ve dinlemeye daha çok alışık olduğumuzdan diğer sesi bastırarak şekilde yüksek sesle söylüyor ve İberyaya'dan azar işitiyoruz: "Piano piano" diyor sürekli. Müzik literatüründe "kısıp sesle şarkı söylemek" anlamında kullanılan "piano" kelimesi espiriler yapmamıza neden oluyor. Köpek hırlaması dıysak dörüp "Piyano, piyano" diyerek güliyoruz.

Çalışmalar 5-6 saat sürüyor. Ailelerimizden azar işitiyoruz, yine de çalışmalara devam ediyoruz. Her hafta yeni bir şarkı öğreniyoruz. Bu bizi daha da teşvik ediyor.

İlerleyen günlerde bazı sesleri daha iyi alılabilmek ve sahneye alılabilmek amacıyla Beyoğlu Küçük Sahne'de bir iki prova yapıyoruz. Bu arada grubumuzda Ergün Atabay ile Çani Mehmet (Mehmet Naci Dedeal) de katılıyor. böylece 10 kişiye ulaşıyoruz. Ergün İnegöl'de oturduğundan bazı çalışmalara katıla-

miyor. Çani Mehmet de arasıra katılıyor. İnatla, ısrarla çalışmalarına devam ediyoruz. Profesyonel hiçbir düşüncemiz yok. Yeni şeyler öğrenmek, dilimizi, kültürümüzü geliştirmek bizleri müthiş heyecanlandırıyor, mutlu ediyor. Şarkıları grup şefimiz olmadan da çalıp söyler hale geliyoruz.

Patara Gogo şarkısını ilk duyduğumuz gün hepimiz müthiş etkileniyor, duygusallaşıyoruz. O gün doğru dürüst çalışma yapamıyoruz. **Patara Gogo** kısık söylenmesi gereken bir şarkı olmasına karşın coşkudan, duygusallıktan yüksek sesle söylüyoruz. İberyaya "piano, piano" diye uyarıyor sürekli. Sonunda o da coşup bağırarak söylemeye başlayınca bu kez ben "piano İberyaya, piano" diyorum. Kahkahalarla ve dakikalarca gülüyoruz. Komşular kapıyı çalarak rahatsız olduklarını belirtiyorlar. Çalışmalarımız böylece sürüp gidiyor.

Nihayet Hüsnü Sarılar'ın evinde çift kasetli bir radyo teyp ve kasetteki bütün şarkıları da arka arkaya söylemek sureti ile çalışmalarımızı belgelendiriyoruz. Çok kaliteli olduğunu, çok kaliteli seslere sahip olduğumuzu, şarkıları çok güzel icra ettiğimizi kesinlikle söyleyemem. Ancak söyleyebileceğim tek şey, müthiş derecede özverili, müthiş istekli bir çalışma yapmış olduğumuzdur. İsterseniz o günleri gözlerinizin önüne getirin. Yapmaya

çalıştığımız şeyin ne denli güç bir iş olduğunu anlayacağımıza eminim. Çalışmalarımız müzikle sınırlı kalmadı. İnsanların kimlik arayışına kültür arayışına bilinçlenme yolculuğuna çıkmalarını sağlayan toplantılar, piknikler, İstanbul dışındaki Gürcülerle tanışma ve dernek çalışmalarının temelinde İstanbul'daki bu çalışmalar yatmaktadır. Müzik çalışmalarının hemen bitiminde İstanbul-Bursa-İnegöl üçgeni içinde her ay muntazam toplantılar yapar, toplantı bitimlerinde **Simğera Sakartvelo** ve **Patara Gogo**'yu hemen hemen mutlak surette söyledik. Ben **Patara Gogo**'yu hiçbir zaman söyleyemedim ama. Nedendir bilmem, (hâlâ da öyle) boğazım düğümlenir, gözlerim dolar, sesim çatallaşır ve tabii bu halde de şarkı söylemeyeceği için çok sevdiğim halde bu şarkıyı söyleyemem.

Çalışmaların bitiminden birkaç ay sonra Özkan ailesi Bursa'ya taşınıyorlar. Taşınmadan birkaç gün önce İberyaya'nın doğum günü olduğunu öğreniyoruz. Öğrencileri olarak hocamıza hediyeler alıyoruz. Toplantı Özgenç ailesinin evinde oluyor. Güneş ve Yıldız küçük bir paket getiriyorlar; İberyaya özenle paketi açıyor ve hepimizi saatlerce güldüren bir hediye alıyor hocamız: Küçük bir piyano!.. □

İREM TİCARET

*Gürcüstan'ın
ünlü seramik sanatçısı
Malhazi Lağidze'nin ürünleri ile
yeni şubemizde de hizmetinizde.*

İthalat ve İhracat Dahili Ticaret

Tel: (0212) 527 68 52 **Fax:** (0212) 527 85 94

Istanbul Ansiklopedisi'nde Gürcüler*

Türkiye'de yaşayan ve değişik dinlere bağlı olan Gürcülerden farklı kültürel kimlik sergileyenler Katolik ve Musevi Gürcülerdir. Bundan dolayı İstanbul kapsamında, asıl olarak Katolik ve Musevi Gürcülerden söz etmek gerekir.

İstanbul'daki Katolik Gürcülerin bir topluluk olarak varlığı, Şişli-Bomonti'deki Gürcü Katolik Kilisesi'ne dayanır. Katolik Gürcülerin tarihsel oturma yeri Gürcüstan'ın eski başkenti Mtsheta'ydı. 1801'den başlayarak Gürcüstan'ı ilhak eden Ruslar, Katoliklerin çalışmalarını engelleyince Katolik Gürcülerin önemli bir bölümü Osmanlı topraklarına göç ettiler. İstanbul'a gelenlerin önemli bölümü de Ahaltishe'den (Ahıska) gelmişlerdir. Gürcü Katolik Kilisesi'nin kurucusu Ahaltisiheli bir rahip olan Petre Harışçiraşvili'dir. Harışçiraşvili'nin Osmanlı hükümetinden kilise ve manastır kurma iznini Fransa Elçiliği aracılığıyla aldığı sanılır. Gürcü rahipler 1861'de kurulan bu dinsel kurumda bir "seminer" açarak din öğretimine başladılar. Bu temel eğitime 1870-1871'de rahip ve rahibe yetiştirmek üzere bir "noviciat" bölümü eklendi. Gürcü rahiplerin 1870'te Beyoğlu'nda, Gürcüce öğretim yapan bir ilkokul açtıkları da bilinmektedir. Bu ilkokul 1914'te kapanmış, kilise ise etkinliklerini sürdürmüştür. Uzun yıllar Gürcüce öğretim veren ve Gürcüce ayinler yapan Gürcü Katolik Kilisesi, Pol Akobaşvili'nin ölmesinden sonra, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı bir Gürcü rahip atanmadığı için Gürcüce ayin yapamaz duruma gelmiştir.

Gürcü Katolik Kilisesi basımevinde 1870'lerden başlayarak Gürcüce kitaplar yayımlandı. Buradaki manastır aynı zamanda Gürcü kültürünün ve edebiyatının önemli merkezlerinden biriydi. Bugün de buranın kitaplığında çok önemli yazmalar, kitaplar, resimler bulunmaktadır.

İstanbul, 1921'de Bolşeviklerce iktidardan uzaklaştırılan Menşevik Gürcüler için de

önemli bir merkez olmuştur. Kilisenin basımevinde, devrik Menşevik hükümetinin başbakanı Noe Jordania'nın ve bazı muhalif yazarların kitapları basılmıştır. Örneğin, burada basılan kitaplardan biri, **Kartvelo Kristi-anebo, Şeretdit!** (Hıristiyan Gürcüler, Birleşin!, 1922) adını taşımaktadır. Ayrıca burada, 15 Mayıs 1921 - 15 Ekim 1922 arasında **Tavisupali Sakartvelo** (Bağımsız Gürcüstan) adlı gazete 27 sayı yayımlanmıştır.

Katolik Gürcüler, 1955'teki 6-7 Eylül Olayları'ndan sonra, öbür gayrimüslimler gibi İstanbul'dan göç etmişlerdir. Bu tarihlerde İstanbul'daki Katolik Gürcülerin nüfusunun 10.000 dolayında olduğu tahmin edilmektedir. Katolik Gürcülerin çoğu Avustralya, ABD, Kanada ve Fransa gibi ülkelere gitmişlerdir. Bugün İstanbul'da 200 kadar Katolik Gürcü kalmıştır.

Katolik Gürcüler arasında en iyi tanınan kişi Pol Zazadze'ydi. Zazadze, "Zaza" adı altında, önce Batı'dan ithal ettiği tıraş bıçağı, sabun ve saatleri pazarladı. Sonra aynı adla tıraş bıçağı üretimine başladı. Gürcü Katolik Kilisesi Vakfı'nın bugünkü başkanı ve Özel Bilgi Lisesi sahibi Simon Zazadze, Pol Zazadze'nin oğludur.

İstanbul'a 1920-1921'de 2.000 dolayında Musevi Gürcü göç etmiştir. Musevi Gürcüler İstanbul'a geldikten sonra ayrı bir cemaat oluşturular. Bunlar dinsel törenlerini Gürcüce olarak Beyoğlu'ndaki Or Hodes Sinagoğu'nda yapıyorlardı. Musevi Gürcüler de İstanbul'dan göç ederek İsrail'e ve bazı Batı ülkelerine gitmişlerdir. Günümüzde İstanbul'da birkaç Musevi Gürcü ailesi kalmıştır. İstanbul'un Ulus semtindeki Musevi Mezarlığı'nda Gürcüce yazılı mezar taşları bulunmaktadır.

(Fahrettin ÇİLOĞLU)

* İstanbul Ansiklopedisi'nin 23 Nisan 1994 Tarihli 26. fasikülünden alınmıştır.

Kendi Kendine Gürcüce

- II -

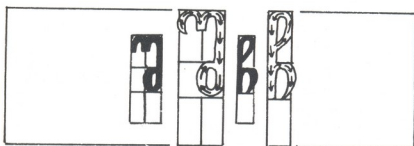
Hazırlayan: **Fahrettin ÇILOĞLU**

(Meore Gakvetili)

მეორე გაკვეთილი

İkinci Ders

შ "şal"daki (ş) gibi telaffuz edilir.
ჩ "çadır"daki (ç) gibi telaffuz edilir.

SÖZCÜKLER

შენ	(şen)	sen (2. tekil kişi)
შენი	(şeni)	senin
შინ	(şin)	ev(de)
შედი	(şedi)	gir! içeri gir! (dışarda ve konuşan kişinin uzağında iken)
ჩემი	(çemi)	benim
ჩვენ	(çven)	biz
ჩვენი	(çveni)	bizim
ვაში	(vaşli)	elma
შვილი	(şvili)	çocuk (erkek ya da kız)
შვილი	(şvilo)	çocuk! çocuğum! (seslenme durumu)
ბავშვი	(bavşvi)	bebek, çocuk
ბავშვები	(bavşvebi)	bebekler, çocuklar
არის	(arian)	(onlar)...dır; არის (aris) (o)...dır; -ს (...dır) "არის" yardımcı eyleminin kısaltılmış biçimidir.

TEKST

მე შენი შვილი ვარ. გოგი, შინ შედი. ჩემი შვილი შინ შედის.
(me şeni şvili var.) (Gogi, şin şedi.) (çemi şvili şin şedis.)

ნინო ჩემი შვილია (შვილი არის). ნუნუ ბავშვაა. გიგა და გოგი ბავშვები არიან.
(Nino çemi şvilia -şvili aris) (Nunu bavşia) (Giga ve Gogi) (bavşvebi arian)

ნინო და ნუნუ დიდი გოგოები არიან. გოგი შინ გავუში.
(Nino ve Nunudidi gogoebi arian) (Gogi şin gavuşi)

GRAMER

Gürcücede yedi ad durumu vardır: 1) Yalın durum, 2) Eden (ergatif) durumu, 3) Yönelme durumu, 4) Tamlayan durumu, 5) Araç durumu, 6) Çıkma durumu, 7) Seslenme durumu.

Yalın durumda gövdenin sonuna -o gelir: ბავშვი-ი, ნავი-ი, ვაშლი-ი, შვილი-ი.

Ünlüyle biten adlar, yalın durumda değişikliğe uğramaz: დედა, მამა, ნინო, გოგო, ბაღი.

Seslenme durumunda gövde sonuna -ო getirilir: შვილი-ო, ბავშვი-ო

Ünlüyle biten adlara seslenme durumunda ya ek getirilmez ya da -ვ (v) eki getirilir: დედა(ვ)! მამა(ვ)! Özel adların gövdesi seslenme durumunda değişikliğe uğramaz: გოგო!, ამირანი!, გაბრიელ!

Gürcücede çoğul, sözcük gövdesinin sonuna -ებ eki getirilerek yapılır. Çoğul ekine de durum soneki eklenir: ბავშვ-ებ-ი, ნავ-ებ-ი, შვილ-ებ-ი, ბავშვ-ებ-ი.

Ada "-ებ" soneki getirildiğinde gövdede bazı ses değişimleri meydana gelir: დედა-ებ-ი, მამა-ებ-ი, შვილ-ებ-ი.

Gürcücede, aile adları dışındaki özel adlara çoğul eki getirilmez: დადიანი - დადიან-ებ-ი, დიდიანი-ებ-ი (Kasımogulları, Çapanogulları gibi adlarla karşılaştırmız.)

Çoğul seslenme durumunda da -ო soneki getirilir. Cümle içinde yalın durumdaki bir ad, özne (შვილი შედის, ნინო ბავშვია - çocuk içeri giriyor, Nino çocuktur) ya da nesne (შე გოგო გავუშვია - ben Gogi'yi gönderdim) olabilir. Birine seslenildiğinde seslenme durumu biçimi kullanılır (ჩემო შვილო - çocuğum!).

Gürcüce sözcüklerdeki vurgu zayıftır. Genellikle sözcüklerin ilk hecesi sonraki hecelerine göre biraz uzatılır: ნავი, დედა; შვილი, შვილები, ნავები. Ama bu vurgu herhangi bir anlam değişmesine yol açmaz.

ALİŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki sözcükleri yazınız ve Türkçe karşılıklarını bulunuz :

ვარდი, შენი, გოგო, რა, შვილი, ვაშლი, ჩვენა, მე, ნავი, დიდი, დედა, მამა, ახ, ბებიას.

2. Aşağıdaki sözcüklerin çoğul biçimlerini yazınız :

შვილი, გოგო, ვარდი, ახ, ლომი, ვაშლი, დედა, ნავი.

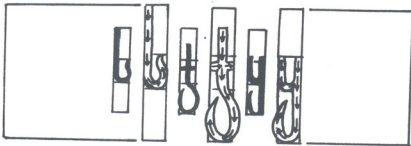
3. Aşağıda verilen sözcüklerdeki durum ekini, ბავშვი-ო örneğindeki gibi bir çizgiyle ayırınız :

შვილო, ლოდი, დედა(ვ), ლომი, ბავშვო, დიდი, ვაშლი, ნავი.

ს "saat"teki (s) gibi telaffuz edilir.

ჯ "cam"daki (c) gibi telaffuz edilir.

ქ (k) Gürcüceye ve bazı başka dillere özgü bir sestir. Bu sesi doğru çıkarabilmek için dilin arkasını yutak duvarının sonuna bastırmak ve "k" harfini telaffuz etmek gerekir.

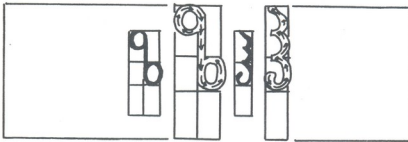

SÖZCÜKLER

სალამი	(salami)	merhaba! სალამი მეგობრებო! Merhaba arkadaşlar!
სორი	(soro)	in, mağara
მამული	(mamuli)	anayurt, tarla
დედ-მამა	(ded-mama)	ebeveyn; anne-baba
მიყვარს	(mikvars)	seviyorum
უყვარს	(ukvars)	seviyor
მეგობარი	(megobari)	arkadaş
- ში	(şi) ilgeç eki	- de; örneğin მახლში evde, ოთახში odada
იმალეობა	(imaleba)	gizleniyor
უშვებს	(uşvebs)	bırakıyor, serbest bırakıyor
ვესალმები	(vesalmebi)	selamliyorum
ვცობნი	(vcobni)	(ben) üstünüm

TEKST

მელაძე სორიში იმალეობა. სალამი, მეგობრებო! მეგობარს ვესალმები. ნუნუს ვცობნი. შენი მეგობარი ვარ. დედს უყვარს შვილი. მამა გოგის შინ უშვებს. დედს გოგი შინ გაეშვა (Anne Gogi'yi eve gönderdi).

GRAMER

Gürcü dilindeki bir başka durum da yönelme durumudur. Yönelme durumu -ის(s) ekiyle gösterilir: მეგობარ-ის(s), მამა-ის(s), ბექა-ის(s).

Yönelme durumunda ad: 1) cümlelerin öznesi (ბექას გოგი შინ გაეშვა-Beka'yı Gogi eve gönderirdi); 2) dolaysız nesne (გოგი ბექას შინ უშვებს-Gogi Beka'yı eve gönderiyor); 3) dolaylı nesne (მე ნინოს ვესალმები-Ben Nino'yu selamliyorum) olabilir.

Gürcücede eylem, dilin çok karmaşık bir bölümüdür. Biçimlerde bütünüyle değişiklik gösterir. Örneğin: O senin için resim yapıyor - დაკახატავს; bu და-გო-ხატ-ავ-ს-ეyleminde -ხატ- eylem gövdesidir ve öbür öğeler eylemi yapan kişiyi, nesneyi, vs gösterir.

Gürcücedeki eylemin özelliklerinden biri çok kişili olmasıdır. Örneğin:

1. Eylem aynı zamanda bir ya da iki kişiyi gösterebilir (özne ya da nesne - dolaylı/dolaylı); 2. eylem biçimi kaç kişinin ve somut olarak hangisinin, bu eylemin tanımladığı hareket içinde bulunduğunu belirtir. Bu özelliğinin bir sonucu olarak Gürcücede eylem, tekkişili (eylem yalnızca özneyi belirtir; örneğin, სურათი ხატავს - resim yapıyor), ikikişili (eylem hem özneyi, hem de nesneyi belirtir; örneğin გოგი მე მ-ხატავს-ს- Gogi beni resmediyor ya da მე სურათს ვ-ხატავ - Ben resim yapıyorum) ve üç kişili (eylem özneyi ve hem dolaylı, hem de dolaysız nesneyi birlikte belirtir; örneğin

გოგია ბენ სკრათის გ-ახა-ტყ-ს - Gogi senin için bir resim yapıyor) olabilir.

Gürcücede birinci tekil kişi (özne kişi) biçimbirimi (morfemi) "გ"dir : გ-არ (ben -im), გ-ხატავ (resim yapıyorum) vs.

Birinci çoğul kişi biçim birimi de aynıdır, yani "გ"dir ve çoğul "თ" sonekiyle ifade edilir: გ-არ-თ (biz...iz), გ-ხატავ-თ (resim yapıyoruz), გ-ხაჭხაობ-თ (kahvaltı ediyoruz), გ-თამაშობ-თ (oynayacağız), vs.

Gürcücede eylem öneki her zaman -გ biçimbiriminin önüne getirilir. Örneğin: გა-გ-უშვა (serbest bıraktım), მა-გ-ესელმა (onu selamladım), გა-გ-უშვა-თ (serbest bıraktık).

ზ tam olarak "zil"deki (z) gibi telaffuz edilir.
 ზ tam olarak "hava"daki (h) gibi telaffuz edilir.

SÖZCÜKLER

საზრიანო	(sazriani)	zeki
ჰავა	(hava)	iklim
მზად	(mzad)	hazır
სადილი	(sadili)	akşam yemeği
ზე	(ze)	-de, -da; örneğin მაკადაზე masada, სადილზე akşam yemeğinde.
ზევა	(hgavs)	benziyor
ზაზა	(Zaza)	(özel ad)
დგას	(dgas)	duruyor
ზის	(zis)	oturuyor
ზრდილი	(zrdili)	kibar, nazik
ლამაზი	(lamazi)	güzel, sevimli
მზე	(mze)	güneş
ის/იგი	(is/igi)	o
გოგონა	(gogona)	kız, genç kız
სამშობლო	(samsoblo)	vatan, yurt, ülke
მშენიერი	(mshenieri)	güzel, zarif
ისინი	(isini)	onlar
სად	(sad)	nerede, nerede

TEKST

სადილი მზად არის. გოგი დგას. ზაზა ზის
 Akşam yemeği hazır(dır). Gogi (ayakta) duruyor. Zaza oturuyor.

ზაზა საზრიანო ბავშვია. ნუნუ ლამაზი გოგონაა. ვანო ზრდილი ბავშვია
 Zaza zeki çocuktur. Nunu güzel kızdır. Vano kibar çocuktur.

ჩვენს სამშობლოში მშენიერია ჰავა. სად არის ვანო? სად არის გოგი?
 Bizim ülkemizin iklimi güzeldir. Vano nerededir? Gogi nerededir?

ისინი მან (-სხელმა) არიან. გოგი მამის ჰევაზე
 Onlar evdedir. Gogi babasına benziyor.

ALİŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki sözcükleri okuyunuz.
2. Aşağıdaki sözcükleri yazınız.
3. Aşağıdaki sözcüklerle cümleler kurunuz.

სამშობლო, ნინო, კარგი, არის, მზად, ბავშვი, ხდილი, ჩემი, მის, შვილი.

4. Aşağıdaki cümleleri Gürcüceye çeviriniz:

Nino oturuyor. O kibar çocuktur. Babam nerededir? Gogi ayakta duruyor.
Ben büyük (bir) kıyam. Bu (bir) güldür. Akşam yemeği hazırdir.

Rebetika
"Dünya Folk" 1
"Dünya Folk" 2
Sevdalı Kıyıları

**bunları
dinlediniz mi?**

KALAN MÜZİK LTD. ŞTİ.
İMÇ 6. BLOK NO: 6512 UNKAPANI-İSTANBUL
TEL : (0212) 512 35 13 FAX : (0212) 528 11 34

SARTAS[®] Boya Vernik

Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi

- * Plastik Boya
- * Lüks Sentetik Boya
- * Enamel Sentetik Boya
- * Antipinas Boya
- * Astar Boya

Yenişehir Mah. Evrenpaşa Cad. No:2-2A 81260 Y.Dudullu/Ümraniye - İSTANBUL
Tel: (0216) 364 86 88 - 89 Fax: (0216) 314 28 04

TEZ DAĞITIM Koll. Şti.

Altıntepe Aygaz Bayii - Elektrikli Ev aletleri

*çveneburi'ye
yayın yaşamında
başarılar diler...*

Bağdat Caddesi, No: 40/1, Altıntepe - Küçükyağlı
Tel.: (0216) 388 18 78 - 366 09 42

Yüzyılın Başında Kobuleti *

İakob GOGEBASHVILI

Mesheti'nin, Guria'dan Çoruh Irmağı'na değin uzanan Acara ve Karadeniz arasında kalan bölümü Kobuleti olarak adlandırılmaktadır. Kobuleti, eskiden Guria'nın bir parçasıydı. Bundan dolayı yöre halkı her yönüyle Gurialılara benzemektedir; yüz ve vücut yapılarıyla, giyimleriyle, evlerinin mimarisi ve yerleşimiyle, huyları ve alışkanlıklarıyla, hırsları ve çalışma şevkleriyle... Gürcüceyi de Guria diyalektiyle konuşmaktadırlar. Gurialılardan yalnızca, Osmanlılar tarafından kabul ettirilen İslam diniyle ayrılırlar.

Kobuletililer ve Gurialılar arasında eskiden sıkı akrabalık bağları vardı ve bu bağlar bugün de mevcuttur. Kobuletili beylerin ve köylü erkeklerin birçoğu Gurialı kızlarla evleniyordu. Aralarındaki bu akrabalıktan dolayı Gurialılar ve Kobuletililer birbirlerine sık sık gidip geliyorlar, sınıra yakın köylerdeki düğünleri, cenaze törenlerini ve diğer törenleri birbirlerini davet etmeden yapmıyorlardı. Kısacası, iyi ve kötü günlerde tam bir birliktelik vardı.

Guria'da Nagomori'de Temmuz'un 17'sinde Azize Marine günü yapılmakta ve büyük şenlikler düzenlenmektedir. Burada, yalnızca Guria'dan değil, Kobuleti'den de çok sayıda kişi toplanmaktadır. Kobuletililer buraya kendi mallarını getirmekte ve Gurialılara satmaktadırlar, kazandıkları parayla Gurialıların mallarını almaktadırlar. Bu günde, cirit oyunu da düzenleyip Gurialı ve Kobuletili gençler çeviklik ve binicilik konusunda yarışmaktadırlar.

Kobuleti'nin büyük bölümünü dağ-tepeler oluşturmaktadır. Burada yalnızca dar vadiler görülmektedir. Sürülecek, ekilecek yerler çok

azdır ve bundan dolayı buranın sakinleri, temel besin kaynakları olan mısır ve akdaryayı yeterince ekememektedirler. Kobuleti'nin fakirliğinin nedeni toprağın bu yetersizliğidir.

Kobuleti'nin Karadeniz kıyısında, Çoruh Irmağı'nın denize döküldüğü yerin yakınında Batum kenti bulunmaktadır. Kent daha çok, korunmalı ve geniş limanıyla önemlidir. Bu liman, üç yanından kara parçasıyla çevrelenmekte ve yalnızca batudan geniş bir boğazla Karadeniz'e bağlanmaktadır. Bu limanda, güçlü rüzgârların ve şiddetli dalgaların olduğu zamanlarda bile gemiler ve tekneler güvenle durmaktadırlar. Kentin bu konumu Batum'un ticaret merkezi olmasını sağlamaktadır. Kentin ticaret merkezi olmasının nedenlerinden biri de, Batum'un eskiden serbest liman olmasıydı. Yani öyle bir kenti ki, Batum'a yabancı ülkelerden her türlü mal gümrüksüz gelmekteydi. Guria'dan Batum'a demiryolu döşenmesi, kentin ticaretini daha çok geliştirdi.

Batum'un nüfusu 60 bin kadardır. Burada şu eğitim kurumları bulunmaktadır: Erkekler gimnazyumu, kızlar gimnazyumu, devlet okulu ve Müslüman Gürcülerle Hıristiyan Gürcülerin birliktelikte okuduğu okur-yazar derneği okulu. □

(Çeviren: Hacer İYEM)

(*) Yazarın **Sagandzuri** (1982) adlı kitabından alınmıştır. Bu kitapta yer alan yazılar 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başında yazılmıştır.

Gürcü yemekleri...

Hazırlayan: **Hacer İYEM**

Acara Usulü Haçapuri

Bir haçapuri için 100 gram un, 50 gram su ya da süt, 2 gram maya, 75 gram beyaz peynir, 1-2 adet yumurta ve 20 gram tereyağı gerekir.

Haçapuri hamurunu hazırlamak için una, su ya da süt, maya ve tuz katılarak yoğrulur. Hamur dinlenmeye bırakılırken iç malzemesi hazırlanır. Bunun için taze peynir iyice ezilerek yumurtayla karıştırılır. Varsa biraz lor eklenebilir

Dinlenmiş hamur 2-3 santim kalınlığında açılır ve oval bir biçim verilir. Hazırlanan iç, yanlarından 3 santim boş kalacak biçimde hamura yayılır. Hamurun yanları içi kapatacak biçimde kıvrılır. Sonra yanmayan bir kağıdın üzerine yerleştirilerek yanlarına yumurta sürülür. Pişmesi için fırına verilir. Hafif kızardıktan sonra çıkarıp ortasına bir yumurta kırılır ve fırında 2-3 dakika daha pişirilir. Piştikten sonra üzerine tereyağı konur ve sıcak olarak servis yapılır...

* * *

Hinkali

Hinkali için gerekli malzeme: 1 kilogram koyun eti, 5 baş soğan, 1 adet yumurta, 1 kilogram un, tuz, kırmızı biber ve isteğe bağlı olarak yeşillikten oluşur.

Koyun etinin yumuşak bir parçasından çekilmiş kıyma ve ince kıyılmış soğan karıştırılır. İçine kırmızı biber, tuz, maydanoz, kişniş (kindzi), etin çekebileceği kadar ılık su (yaklaşık bir çay bardağı) eklenir.

Una, yarım litre su, biraz tuz ve yumurta eklenerek sert bir hamur elde edinceye değin yoğrulur. Daha sonra hamur iyice açılır. Açılmış hamur su bardağıyla yuvarlak parçalar halinde kesilir. Her parçaya, hazırlanan etten bir çorba kaşığı kadar konur. Hamur yanlarından kıvrılarak üzerinde toplanır ve haşlanırken açılmayacak biçimde yapıştırılır. Hazırlanan hinkaliler, kaynamakta olan tuzlu suya atılarak haşlanır; hinkalilerin yapışmaması için arada bir tencereyi sallamak gerekir. Bütün hinkaliler suyun yüzüne çıktıktan 5 dakika sonra süzgeçli kaşıkla alınır.

Hinkali servisi kırmızı biberle birlikte yapılır.

'Beni öldüren güzel olsun'

Son dönem Gürcü sinemasının en ünlü yönetmeni Tengiz Abuladze, 6 Mart 1994'te Tiflis'te, 71 yaşında yaşama veda etti. Abuladze, **Vedreba** (Yakarış), **Natvris He** (Dilek Ağacı) ve **Mononieba** (Nedamet) adlı filmlerinden oluşan üçlemesiyle 1980'lerde adından çokça bahsettirmişti.

Abuladze, 31 Ocak 1924'te, Gürcüstan'ın önemli kültür merkezlerinden Kutaisi kentinde doğdu. İlk kişisel filmi olan **Shivisi Şvilebi**'yi (El Çocukları) 1958'de çekti. Bundan dört yıl sonra çağdaş Gürcü yazar Nodar Dumbadze'nin romanı **Me, Bebia, İliko ve İlarioni**'yi (Ben, Ninem, İliko ve İlarion) sinemaya uyarladı.

Ünlü şair Vaja Pşavela'nın yapıtlarına dayanarak üçlemenin ilk filmi olan **Vedreba**'yı gerçekleştirdi. Çekiminden sonra Sovyetler Birliği'nde gösterimi engellenen bu film, sonradan en üstün dereceden bir sanat filmi olarak değerlendirildi. Üçlemenin ikinci filmi **Natvris He**, Giorgi Leonidze'nin aynı adı taşıyan öyküsünden aktarıldı. 1984'te Stalin dönemini dolaylı olarak anlatan **Mononieba**'yı da çekince üçlemesini tamamlamış oldu. Bu film, Gorbaçov'un değişim atılımının "singelerinden biri" olarak nitelenmişti. Abuladze, yaklaşık kırk yıllık sinema yaşamı boyunca çok film çekmemiş, ama yönettiği az sayıdaki filmiyle çok sayıda ödül almıştır.

Abuladze'nin üçlemesini oluşturan filmler 1988'de Uluslararası İstanbul Film Festivali programına alınmış ve ikisi gösterilmişti. Ancak **Vedreba**, aralarında ünlü sinema oyuncumuz Fatma Girik'in de bulunduğu festival üst denetleme kurulunca yasaklanmıştı. O günlerde ülkemizde bulunan Abuladze, bir basın toplantısında, Fatma Girik'in de **Vedreba**'nın yasaklanması yönünde oy kullandığı anımsatılınca şöyle demişti: "Evet, çok beğendiğim güzel bir hanım oyuncu var aralarında. Bu durum bana Shakespeare'in bir dizesini anımsattı: Beni öldüren güzel olsun.

(Fahrettin ÇİLOĞLU)

Deda Ena'dan

ღანრიბი გლეხი.

იყო ერთი ლატაკი გლეხი. მის ბელზედ არ მოიპოვე-
ბოდა არც სახნავი, არც სათესი, არც სახლი და არც კარი.
რაც ჰქონდა სულ ტანზედ ეცვა. წავიდა ქალაქს სამუშაოდ

და გზაზედ ერთი ქილია ერბო იპოვნა.
პილო ქილა, ყურში ჯოხი გაუყარა
და მხარზედ გაიღო. მიღის გზა-გზა და
თან ამას ამბობს: „მომხედნა ლმერთმა
და ჩემი გამდიდრება ინება: ჩავლო
ქალაქში, ერბოს მანეთად გავყიდი,
იმ ფულით თორმეტ სამამლე ვარი-
კას ვიყიდი, დავზრდი, დავცოდავ და
ყვერულებად დავასუქებ; მერმე ჩავი-
ყვიან ქალაქს და თითოს ით-ით შაურად

გავყიდი. ნაშოვნი ფულით ვოკებს ვიყიდი, დავასუქებ და
ორიოლ მანეთად გავყიდი. შემდეგ სახარე ხზორებს ვიყიდვარ,
ხარებად დავზრდი, ვავიშართავ ურემსა, გუთანსა; მოვხნავ,
მოვთესავ და აშენებული შევიქნები*. ამ ფიქრში რომ არის,
ვითომც ურემს შეშა კიდევ დაულო და ქალაქს გასასყიდად
შაქებს: „აქ ხომ ხარი ძნელად გიივლის, ხმა უნდა გავცეცო*.
შესძახა: შაამო, და თან ჯოხიც მოუქნია. მრბოს ქათანი
ძირს დაეცა, ლუკმა-ლუკმად იქცა და ერბოც სულ დიდივა-
რა. მარჩა ჩენი ოცნებიანი გლეხი ისეთივე ლატაკი, როგო-
რიც იყო.

Yöksul Köylü

Fakir bir köylü vardı.
Onun yazgısında ne
sürülecek yer, ne
ekilecek tarla, ne ev
ve ne de kapı-baca
görünüyordu. Nesi
varsa olduğu gibi
üzerine giymişti.
Çalışmak için kente
gitti ve yolda bir
çömlek tereyağı
buldu. Çömleği aldı,
sapına değnek
geçirdi ve omuzuna
koydu. Yol boyunca
gidiyor ve kendi

kendine şöyle diyordu: "Tanrı beni gördü ve benim de zengin olmamı istedi: Kente inirim, tereyağını manet karşılığında satarım, bu parayla on iki erkek piliç alırım, büyütürüm, (kümes) kapatırım ve damızlık beslerim; sonra kente götürürüm ve her birini 'elli kapik'*e satarım. Kazandığım parayla domuz yavrusu alırım, beslerim ve ikişer manetten satarım. Sonra erkek buzağılar alırım, öküz olarak büyütürüm, kağrı ve saban yaparım; (tarlayı) sürer, ekerim ve kalkınmış olurum." Bu düşünce içindeyken, sözde kağrıya odunu koymuş ve satmak için kente götürmektedir: "Buradaki öküz zor yürür, sesimi duyurmam gerekir." Seslendi: Geeh, ve yanı sıra değneğini de salladı. Tereyağı çömleği yere düştü, parça parça oldu ve tereyağı da tamamen döküldü. Bizim hayalci köylü, nasıl idiyse gene öyle fakir kaldı.

* **şauri**: beş kapik; **ati şauri**: elli kapik

Not: Türkçe çeviride, mümkün olduğu kadar Gürcüce aslına bağlı kalınmış, ancak buna rağmen, iki dildeki yapısal farklılıktan dolayı Türkçe metinde bazı ek söcüklere yer verilmiştir.

Çveneburi'den haberler.....

çveneburi'nin Küçüksu Yemeği

Dergimiz **çveneburi**, 11 Haziran'da bir grup Gürcü kökenli işadamlarına Küçüksu Sabancı Öğretmen Evi'nde yemek verdi. Yirmiden çok işadamların davet edildiği yemeğe yaklaşık on Gürcü kökenli işadamı katılabilir. Bunlar arasında Ahmet Celebi, İsmail Orhan, Hüseyin Dönmez, Ahmet Öztürk, Metin Kazancı, Ali Gündüz ve Avni Arapoğlu gibi adlar vardı. Ayrıca, bu sırada İstanbul'da bulunan Gürcüstan Ankara Büyükelçisi Nodar Komahidze ve Müsteşar Viktor Çikaidze de yemeğe katıldılar. Dergimize ilan vererek katkıda bulunmalarını istediğimiz işadamları bu önerimize son derece sıcak baktıklarını ve **çveneburi** dergisinin yayın yaşamını sürdürübilmesi için destek vereceklerini vaad ettiler. Ayrıca bu yemeğe katılmayan ya da bizim kendilerine ulaşamadığımız bazı Gürcü kökenli işadamlarından da daha sonraki günlerde benzer destek vaadleri verildi. Bu destek vaadlerinin dergimizin sayfa larında ilanlara dönüştüğünü, bu ve bundan sonraki sayılarımızda göreceksiniz. □

TOTAL'in 10. Kuruluş Yılı

çveneburi dergisine ikinci sayısından itibaren sürekli ilan vererek ve başka ilanların sağlanması çabalarına katkıda bulunarak destek veren Total Müşavirlik ve Mümessillik Limited Şirketi 18 Haziran'da "10. Kuruluş Yılı"nı kutladı. Anadolu Sigorta Acentesi olan şirketin yeni adresindeki kutlamaya geniş bir davetli topluluğu katıldı. 14.00 -18.00 saatleri arasındaki kokteyl sırasında Tiflisli gitarist Taniel Berimeladze "klasik gitar dinletisi"sunarken, "Grup Kafdağ" da Kafkas halk şarkılarıyla "mini bir konser" verdi. Berimeladze'nin gitar dinletisi ve "Grup Kafdağ"nın mini konseri büyük bir ilgi topladı. □

Kışlaçay Köyü'nde Gürcü Köşesi

Sakarya'nın Geyve ilçesine bağlı Kışlaçay Köyü'nde, Halk Eğitim Merkezi'nin açtığı dikis kursunun yıl sonu sergisinde tarafımızdan hazırlanan "Gürcü Köşesi" izleyenlerin büyük ilgisini çekti. Ziyaretçilerin kapıda Gürcü geleneksel giysileri (çakura ve çoha) içindeki iki gene ve iki çocuk tarafından karşılanması sergiye çok de-

ğişik ve ilginç bir hava verdi. Büyük ilgi toplanarak köy halkı için kıyanc kaynağı olan sergide. Gürcü halk çalgıları ve otantik eşyaları olarak panduri, salamura, duduki,doli, kantzi ve hancali'nin (hancer) yanı sıra cura, dilsiz kaval, akordean ve kabakkemane de sergilendi. □

[Cemal Fahir KUTLU (SOTA SANIDZE)]

"Kardeş Türküler" Konserleri

18, 20 ve 25 Mart 1994 tarihlerinde Boğaziçi Üniversitesi'nde "Kardeş Türküler" adıyla bir dizi konser verildi. Oldukça ilgi gören bu konserleri, Boğaziçi Üniversitesi Folklor Klubü (BÜFK)'nün Müzik Topluluğu düzenledi, 25 kişilik vokal ve 20'ye yakın enstrümandan oluşan topluluk Özcan Sönmez ve Ahmet Altınel tarafından yönetildi. Dizi konser, BÜFK Müzik Topluluğu'nun, Anadolu halklarına ait geleneksel müziklerin araştırılmasını, derlenmesini ve yorumlanmasını temel alan çalışma anlayışı içinde hazırlanmıştı. Konserde Türkçe'nin yanı sıra Kürtçe, Ermenice, Zazaca, Azerice, Gürcüce, Megrelce ve Lazca halk müziği örnekleri oldukça başarılı bir biçimde yorumlandı. Gürcü halk müziğinden örnek olarak Türkiye'deki bazı Gürcü köylerinde de "Nardaninay ninay na" olarak bilinen (özellikle İnegöl'ün Hayriye Köyü'nde) "Tamananino ninano" tekerlemeleriyle söylenen "Gandagan" seslendirildi. □

İPEKDERİ
SANAYİ A.Ş.

deride lider...

SHOP - GESCHAEFT
Nuruosmaniye Cad. 63 Cağaloğlu-İSTANBUL
Tel: (0212) 526 82 03

Gürcüstan Türkiye ile İlişkilerini Geliştirmek İstiyor

Gürcüstan Dış Ekonomik İlişkiler Bakanı ve Karadeniz Ekonomik İşbirliği Konseyi Dönem Başkanı Tengiz Geleisvili ile Gürcüstan'ın İstanbul ticaret ve ekonomi temsilciliğine atanan Temur Mançgaladze ve Türk-BDT İş Konseyleri, Türk işadamlarının Gürcüstan'da yatırım yapmalarını teşvik amacıyla 29 Mart'ta The Marmara Otel'de bir toplantı düzenlendi. 30 Mart tarihli **Sabah** ve **Cumhuriyet** gazetelerindeki haberlere göre, toplantıda Gürcüstan'ın Türkiye ile işbirliğine girmek istediği konular ele alındı. Bakan Geleisvili yabancı yatırımlar yasasının iki yıl önce kabul edildiğini, 1 Nisan'da yürürlüğe girecek olan yeni vergi sisteminde ortak işletmelerin uygun koşullarda vergilendirilmesine önem verdiklerini belirtti. Toplantıda konuşan Türk-BDT İş Konseyleri Başkanı Nihat Gökyiğit, iki

ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin Gürcüstan'daki karışıklıklar nedeniyle iki yıllık bir kesintiye uğradığını belirtti. Gökyiğit, buna karşın, Şevardnadze'nin Ankara ziyaretinin ardından yayınlanan memorandumla ilişkilerin yeniden canlanmasının beklendiğini, bu memorandum çerçevesinde iki ülke işadamlarını bir araya getirmek üzere 1 Haziran'da düzenlenecek toplantıya Gürcüstan'dan 30 kadar işadamlarının katılacağını söyledi.

Gürcüstan Dış İlişkiler Bakanı Tengiz Geleisvili de yaptığı konuşmada Gürcüstan'da 50 milyon dolarlık Türk malının girmesini sağlayacak projelerin olduğunu, ayrıca tarım sektörünü de özelleştirecek olan Gürcüstan'ın bu alanda da Türk işadamlarına geniş olanaklar sunabileceğini söyledi. □

Kafkas Ülkeleri Rusya'dan Dersini Aldı

16 Haziran tarihli **Cumhuriyet** gazetesinde bu başlıkla yer alan habere göre, Rusya Savunma Bakanlığı yayın organı **Krasnaya Zvezda**'da (Kızıl Yıldız) yer alan bir makalede, Kafkas devletlerinin sırtlarını asla Rusya'ya dönmeyeceklerini artık anladığı savunuldu. Manşetten verilen yazıda Kafkasya politikasının mimarı Pavel Graçov'un geçen hafta üç Kafkas devletinin başkentlerine yaptığı ziyaret yorumlandı. Graçov'un 1993 yılı ikbaharında Gürcüstan'da yaptığı bir açıklamada "Rusya'nın Kafkasya'da her zaman ulusal çıkarları vardı ve bundan sonra da olacak" dediği ve bunun bölge devletlerinin şiddetli tepkisine yol açtığı belirtildi. Yazı, "Bu açıklama üzerine Rusya, Kafkasya başkentleri tarafından neo-emperyalizm ile suçlandı. Bu devletler Rusya'ya arklarını dönerek hamî aramaya

başladılar. Graçov ise düşüncesinden vazgeçmedi. Top yuvarlak, oyun ortadaydı. Bu devletler hamî bulamadılar. Yalnızca insani yardım taşıyan uçaklar bu devletlerin havaalanına iniş-kalkış yaptılar. Aradan geçen bir yıl içerisinde Gürcülerle Abhazlar, Azerbaycan ile Ermenistan savaş içinde kaldılar. Bu devletler oyunun sonunda Rusya'ya sırt çevirmenin hata olduğunu anladılar. Tarihin gidişatı asla engellenemez. Daha önce Graçov'un diplomatik çabaları ve açıklamaları ile alay edenler, şimdi onu övmeye başladılar" biçiminde sürdü.

Yazıda ayrıca, "Ermenistan ile Rusya'nın hiçbir görüş ayrılığı bulunmuyor. Gürcüstan'da ülkesinde Rus üsleri bulunmasını kabul etti; ayrıntılar üzerinde çalışılıyor. Bakü ise Rusya ile işbirliğini geliştirmeye eğilimine girdi" denildi. □

Kafdağı Etkinliklerini Sürdürüyor

92.5 Hür FM Radyosu'nda Yeryüzünün Yedi Rengi adlı müzik programının yapımcısı ve sunucusu Sayın Muammer Ketencioğlu'nun 6 Mart'taki konuğu Kafdağı Müzik Topluluğu'nun kurucusu ve yöneticisi İbery Özkan'dı. Ketencioğlu, Gürcü ve Kafkas müziğine ayırdığı bu programda konuk ettiği İbery Özkan ile Kafdağı Müzik Topluluğu'nun kuruluşu, etkinlikleri, Gürcü ve Kafkas müziği ve bazı Gürcü halk çalgıları üzerine sohbet ederken bazılarını **Kafdağı'ndan Ezgiler** adlı kasette yer alan Gürcüce parçaları da dinleyenlerine sundu. Gürcüce parçaların yanı sıra **Kafdağı'ndan Ezgiler** adlı kasette de yer alan Megrele (Lazca), Abhazca, Çeçence şarkılara da yer verilen programda İbery Özkan, Ketencioğlu'nun "Gürcü müziğinden sonra biliyoruz ki diğer Kafkas halklarından türkülere söylemeye de özel bir önem veriyorsunuz. Bu konudaki düşüncelerinizi alalım." biçimindeki sorusunu şöyle yanıtladı: "Ben Kafkas kültürünün bir bütün olduğunu inanıyorum. Yani Gürcüyle, Abhazıyla, Megreliyle, Lazıyla ve diğer topluluklarıyla. Bu anlamda bir yakınlığı, bir bütünlüğü de sergilemeye elimden geldiğince çabalıyorum."

Programı izleyenlerin, Kafkas müziğinin zenginliği, çarpıcılığı ve Türkiye'de pek tanınmıyor oluşu gibi nedenlerle bir programın yetersiz kalması endisesi, 17 Nisan'da gerçekleştirilen ikinci bir programla giderildi. İlkinin devamı niteliğindeki bu programda Ketencioğlu'nun iki konuğu vardı. İbery Özkan ile birlikte programa konuk olan Erol Alkan'da Ketencioğlu tarafından şöyle tanıtıldı: "Güncel olmayan müzik konusunda kendisini uzman olarak geliştirmiş, garmon ve akordeon çalıyor. Çeşitli folklor yarışmalarına ve Kafdağı Müzik Topluluğu'na enstrü-

manist olarak katılmış." "Türkiye'den Gürcü Müziği" konulu bu programın ilk yarısı Hayriye Köyü'ne ayrıldı. 1968 yılında bu köye gelen Amerikalıların köylülerden yararlanarak derlediği müziklerden örnekler sunuldu. Bu bölümde İbery Özkan zaman zaman Türkiyeli Gürcüler ve Türkiyeli Gürcülerin müziği ve örnek olarak sunulan şarkılarla ilgili kısa açıklamalar yaptı. Program Erol Alkan'ın söylediği Artvin yöresinden parçalarla sürdü ve ardından tekrar Hayriye Köyü'nde Amerikalıların yaptığı kayıttan örnekler verildi. 17 Nisan'da yayınlanan Türkiye'den Gürcü Müziği konulu Yeryüzünün Yedi Rengi Programı İbery Özkan'ın yönettiği Kafdağı Topluluğu'nun seslendirdiği bir potpuri ile sona erdi.

Kafdağı Müzik Topluluğu'nun bir başka etkinliği de Bursa'da gerçekleşti. 8-13 Mayıs tarihleri arasında Uludağ Üniversitesi Kültür, Sanat ve Spor şenliği kapsamında, rektörlükten alınan bir çağrı üzerine Kafdağı Müzik Topluluğu 12 Mayıs'ta Hafif Müzik Dinletisi programı içinde bir konser verdi. Kafdağı'nın konseri üniversite gençliği arasında büyük ilgi gördü.

3-5 Haziran'da İstanbul'daki Galata Bahar Şenliği'nde ise Kafdağı Müzik Topluluğu'nun İstanbul grubu olan Grup Kafdağı'nın etkinliği vardı. Grup Kafdağı'nın 5 Haziran'da Galata Kulesi Açık hava Tiyatrosu'nda verdiği konser, izleyenlerin coşkulu bir horona katılmalarıyla renklendi.

Grup Kafdağı'nın Galata Konseri

Grup Kafdağı, 28 Haziran'da da Kınıalıada S.Kirkor Lusa Voriç Ermeni Kilisesi 1994 Yaz Dönemi Etkinlikleri kapsamında Dotluk Konseri verdi. Grup Kafdağı, bu konserinde Gürcüce, Lazca, Ermenice, Azerice ve Çerkesçe şarkılar sundu Kınıalıadıtlılara □

Basında çveneburi...

Nokta dergisi 1-7 Mayıs 1994 tarihli sayısında MEDYAMIX başlıklı sayfasında **çveneburi** dergisinin yayın yaşamında birinci yılını doldurması nedeniyle bir değerlendirmeye yer verdi. "Gürcü realitesi"ni tanıyan dergi: **çveneburi** başlıklı yazıda, **çveneburi**, "Gürcü kültürünü ve dilini inceleyen nitelikte bir dergi" olarak tanımlandı. **Nokta**'ya göre, **çveneburi**'nin yayın yaşamında birinci yılını doldurduğu 6. sayısında yer alan yazılardan en ilginç "Türkiye'de ilk modern traş bıçağı fabrikasını kuran Gürcü işadamı Simon Zazadze" ile yapılan söyleşiydi. "Zazadze ile yapılan söyleşiden İstanbul'da bir Gürcü Katolik Kilisesi'nin mevcut olduğunu öğreniyoruz" diyen **Nokta** dergisi, ayrıca bu sayıda yer alan bazı yazıları da **çveneburi**'nin 6. sayısında okunabilecek ilginç yazılar olarak değindi. □

Yeni Demokrat Gençlik dergisi Mart ayından başlayarak yayımladığı repörtaj dizisini 20 Haziran'daki sayısında Gürcülerle sürdürdü. **Yeni Demokrat Gençlik** dergisi, dizi repörtaja başlarken "Türkiye'yi bir mozaığe benzetelim. Mozaik, biliyorsunuz rengârenk taşlardan oluşur. İşte, çeşitli milliyetlerden Türkiye halkları da bu mozaığın taşları gibidir. Rengârenk, cıvı cıvı, Kürtü, Gürcüsü, Lazı, Çerkesi, Türkü, Rumu, Ermenisi ile bir renk cümbüşüdür halklarımız. Her ulusun kültürü ayrı bir karakter oluşturduğu gibi bazen kültürlerin iç içe geçtiği ya da yer yer birbirini etkilediği görülür" görüşüne yer verdi. Bu görüşten hareketle, repörtaj dizisine 20 Şubat tarihli sayısında Lazların Türkiye'de çıkarmış olduğu **OGNİ** dergisinin sahibi Mehmedali Beşli ile başladı. Derginin 20 Mart tarihli 18'nci sayısında da Abhazları tanıtmak amacıyla Nart yayıncılık'ın sahibi Hayri Ersoy ile yapılan repörtaj yer aldı. 20 Nisan'da yayımlanan 19'ncu sayıda yer alan repörtajın konusu ise Çerkeslerdi. **Yeni Demokrat Gençlik** dergisi Çerkesleri tanıtmak amacıyla Kuzey Kafkasya Kültür Demeği'nin Yazı Kurulu Safsırko ile repörtaj yaptı. Dizi 20 Haziran tarihli 21'nci sayıda "Halkların kültüründe bir zenginlik; Gürcüler" başlığı ile Gürcüleri tanıtan repörtajla sürdü. Gürcüleri tanıtmak amacıyla **çveneburi** dergisi yayın yönetmeni Fahrettin Çiloğlu ile yapılan repörtajda **çveneburi** dergisi, kısaca Gürcüstan tarihi, Gürcü-Abhaz çatışması, Gürcü kültürü ve nüfusu gibi konular yer aldı. □

VID-SA

Her Çeşit Saç,
Milimetrik, Paslanmaz
Vida İmalatı

VID-SA Vida Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

Kartal Cad. No: 83/A Yakacık - İSTANBUL

Tel : (0216) 309 01 90 - 309 01 91 Fax : (0216) 309 05 90

Kısa Kısa ...

Hazırlayan: **Rüya ÖZKALKAN**

Gürcüstan Parlamentosu, ülkenin Bağımsız Devletler Topluluğu'na (BDT) üye olmasını önceki gece onayladı. Yapılan oylamada 121 milletvekili leyhte, 66 milletvekili de aleyhte oy kullandı. Oylamadan önce yapılan ateşli tartışmalarda muhalefet, Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze'yi ülkeyi "Rusya'ya satmak"la suçladı. Oylamanın sonuçları açıklandıktan sonra milletvekili üzüntüden ağlarken bir başka milletvekili de hayırdı. Şevardnadze ise yaptığı konuşmada Gürcüstan'ın içine düştüğü çıkmazdan kurtulabilmesi için BDT'ye girmekten başka çaresi olmadığını söyledi.

(*Cumburiyet*, 3 Mart)

Gürcüstan'ın ünlü film yönetmeni Tengiz Abuladze, önceki gün Tiflis'te öldü. ITAR-TASS ile Interfaks ajansları, 71 yaşındaki Abuladze'nin uzun süredir devam eden hastalığı sonucu öldüğünü bildirdiler, Stalin dönemini anlattığı **Pişmanlık** adlı filmi, Gorbaçov'un değişim atılımının simgelerinden biri haline gelmişti.

(*Cumburiyet*, 6 Mart)

Kanada hükümetinin, Gürcüstan'a 2 milyon Kanada Doları tutarında insani yardım yapacağı bildirildi. Kana-

da Başbakanı Jean Chretien, resmi bir ziyaret için Ottawa'da bulunan Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze ile görüşükten sonra yaptığı açıklamada, yardımın özellikle Gürcüstan'daki mülteciler, çocuklar ve ihtiyacı olan diğer insanlar için gönderileceğini kaydetti.

(*Cumburiyet*, 12 Mart)

Nobel ödüllü yazar Gabriel Garcia Marquez'in tanınmış romanı **Albaya Mektup Yok**, 28 yaşındaki Gürcü yönetmen Marina Tsurtsumia tarafından sinemaya uyarlandı. Emekli bir albayın mutsuzca, emeklilik maaşı çekinince gelmesini bekleyişini anlatan roman, mekânın çürümüş bürokrasisinin pençesindeki Latin Amerika'dan, iç savaş ve dini ayaklanmanın pençesindeki Gürcüstan'a taşınması dışında hiçbir değişiklik yapılmaksızın beyaz perdeye aktarılmış.

(*Cumburiyet*, 18 Mart)

Trabzon Sanat Tiyatrosu, "**Daripsan'ın Çilesi**" adlı oyunu Nisan ayının ilk haftasından başlayarak sergileyecek. Hüseyin Kazaz Kültür Merkezi'nde 2 ve 3 nisan'da sahnelenecek oyunun yönetmenliğini Gürcüstan'dan gelen Varlam Lali Nikoladze ya-

yor. Gürcü yazar Davit Kldiaşvili'nin iki perdelik eserinde 7 sanatçı rol alıyor.

(*Cumburiyet*, 19 Mart)

Bakı:öy Belediye Tiyatrosu, Berthold Brecht'in "Sofokles'in Antigonesi"ne hazırlanıyor. Gürcüstan'ın 125 yaşındaki Rustaveli Tiyatrosu'nun Genel Sanat Yönetmeni Robert Sturua'nın çalıştırdığı topluluk, oyunun prömiyerini, 2 Mayıs'ta uluslararası İstanbul Tiyatro Festivali kapsamında gerçekleştirecek.

(*Cumburiyet*, 20 Mart)

Gürcüstan Nato tarafından eski Varşova Paketi üyesi ve Sovyet cumhuriyetleri için önerilen barış için ortaklık (BIO) anlaşmasına katıldı. Gürcüstan Dışişleri Bakanı Aleksandre Çikvaidze, Gürcüstan'ın BIO'ya katılımı nedeniyle Brüksel'de düzenlenen imza töreninde yaptığı konuşmada, ülkesi için "tarihi bir gün" yaşandığını söyledi.

(*Cumburiyet*, 24 Mart)

Bazı şiirleri Gürcüce'ye çevrilen İnci Asena, şiirlerinin yabancı dillere çevrişi konusunda şöyle dedi: "Sanıyorum beni kişi ve şair olarak bilen, Tiflis'te yaşayan bir tanıdık, **Adam Sanat**'ta yayımlanan şiirlerimi toplayarak bir kitap yapılmasına aracı

olmuş. Şiirler önce Azeri bir şairin diliyle Rusça'ya, sonra Litvanyalı bir şairindiliyle Litvanca'ya çevrilmiş. Litvanyada basılmış. Sonra adını anımsayamadığım bir kentteki bir Gürcü dergisinde Gürcüce çıkan şiirlerimin servetini ise hiç bilmiyorum."

(*Dünya*, 26 Mart)

Karadeniz kıyısındaki Abhazya'da Abhaz-Gürcü savaşı yeniden başladı. Altı aydır devam eden ateşkes dün bozuldu ve çatışmalarda en az 50 kişinin öldüğü, 200 kişinin yaralandığı bildirildi. Bağımsız kaynaklardan alınan bilgilere göre, bölgenin baskenti Sohumî'nin doğusundaki dağ köylerinde başlayan çatışmalar, tarafları ayıran cephelere yayıldı. Abhazlar Gürcü komandolarını saldırıya geçtiğini ileri sürerken, Gürcüler, Abhazların Gürcü köylerini topa tuttuğunu savundular. Abhazya'da bir buçuk yıl süren iç savaş sonrasında Gürcüler 6 ay önce bölgeyi terk etmişti.

(*Hürriyet*, 27 Mart)

Gürcüstan'ın başkenti Tiflis'te bağımsız televizyon istasyonu İbervisia'ya dün sabah bombalı bir saldırının gerçekleştirildiği bildirildi. Interfax ajansının haberine göre saldırıda televizyon binasının çatı, anten ve vericisi hasar gördü. Savunma eski bakanı Giorgi Karkaravili hakkında yayımlanan bir programdan sonra sık sık tehdit telefonları aldığı bildirilen kanal yöneticisi Zaza Şengelida da çarşamba günü dövülmüştü.

(*Cumburiyet*, 27 Mart)

BM Güvenlik Konseyi, Gürcüstan'da görev yapan 22 kişiden oluşan BM gözlemlerinin görev süresini 30 Haziran'a kadar uzattı. BM ayrıca iki taraf arasındaki görüşmelerde ilerleme sağlanması halinde 2 bin 500 askerden oluşan bir barış gücü gönderilmesini de kararlaştırdı. Gürcüstan hükümetiyle Abhazlar arasında New York'ta 7-9 Mart tarihlerinde yapılan görüşmelerde bir sonuç alınmamıştı. Taraflar arasında BM Barış Gücü'nün nerede konuşlandırılacağı konusunda anlaşmazlık bulunuyor. Gürcüstan hükümeti, çatışmalar dolayısıyla yerlerinden edilen kişilerin geri dönmelerini garantilenmesi amacıyla Barış Gücü'nün Abhaz topraklarına yerleştirilmesini istiyor. Abhazlar ise muhtemel bir Gürcü saldırısını engellemek amacıyla, Abhazya ile Gürcüstan arasında sınır oluşturan İnguri nehri çevresinde konuşlandırılmasını istiyor.

(*Zaman*, 27 Mart)

Merkezi İstanbul Fatih'te bulunan Artvinliler Kültür ve Hizmet Vakfı tarafından Arhavi Müftüsü Ahmet Erdem'e hazırlanan ve İhlas Holding tarafından 50 bin adet basılan **Gürcüce Namaz Hocası**, Batum ve Acara'da ücretsiz olarak dağıtıldı. Bu kitabı okuyarak Müslüman olan Gürcü doktor 55 yaşındaki Cemal Nadiradze, "Gürcüstan'ın her yanında fuhuş, zina, cinayet ve rüşvet akıyor. Orada yıllarca nasıl yaşadım bilemiyorum. Müslüman bölge Acaristan'da ahlâki çöküntü yoktu. Şimdi bu bataklık-tan kurtuldum" dedi.

(*Türkiye*, 29 Mart)

OĞNİ dergisinin Mart-Nisan 1994 sayısında "Bölgesel Radyolar ve Düşündürdükleri" başlıklı yazısında Sarigina Beşli çeşitli yerel radyolardan örnekler veriyor. "Radyo Cixa: Halkın Radyosu" başlıklı bölümde ise Radyo Cixa tanıtılıyor. Radyo Cixa yayınına bu yıl başlamış. Radyonun amacı bölgesel yayın yapmak. Radyo Cixa'nın Lazca ile arası iyi. Lazca şarkılar yayınlıyor. Radyo Cixa yöneticileri ArTV'nin (Arhavi Televizyonu) yayınlarında da emek harcamışlar. ArTV'de mümkün olduğunca yörenin doğal güzelliklerini, kültürel yapısını fındık imecelerini, köylerin Lazca isimlerini yayımlamışlar.

(*Aydınlık*, 29 Mart)

Gürcüstan'da içişleri bakanlığında yapılan yeni atamayı beğenmeyen bir grup polis Tiflis'teki parlamento binasını bir süre işgal etti. Protestocular yeni icisleri bakanının bu göreve uygun biri olmadığı biçiminde sloganlar attılar. Olay sırasında Gürcüstan lideri Eduard Şevardnadze, koruma görevlilerince parlamento binasından çıkarıldı. Şevardnadze'nin korumaları daha sonra geri dönerek göstericileri de binadan çıkardı. Gösteri alaysız sona erdi.

(*Cumburiyet*, 1 Nisan)

Rusya ve Ukrayna arasındaki anlaşmazlıktan etkilenen Türkiye,Rus doğalgazının Gürcüstan'dan taşınması için Tiflis ile doğalgaz boru hattı anlaşması imzaladı.

(*Cumburiyet*, 4 Nisan)

Gürcüstan ile Abhazya arasında, mültecilerin evlerine dönmelerini ve anlaşmazlığın barışçı yollarla çözülmesini öngören anlaşma 2 Nisan'da Moskova'da imzalandı. anlaşma Rusya'nın arabuluculuğu ve BM katkısı ile hazırlandı.

(*Cumhuriyet*, 5 Nisan)

Gürcüstan ile Abhazya arasında BM Genel Sekreteri Butros Gali ve Rusya Dışişleri Bakanı Andrei Kozirev'in de katılımıyla törenle imzalanan anlaşmada, barış gücünün yerleştirilmesi ile birlikte Gürcüstan'ın toprak bütünlüğünün kayıtsız şartsız tanındığı vurgulanırken, Abhazya'nın özerkliği de genişletildi.

(*Sabah*, 6 Nisan)

Gürcüstan'ın başkentinde önceki gün Sovyet müdahalesini yıldönümü nedeniyle gösteri düzenlendi. 4 bin kişinin katılımıyla gerçekleşen gösteride hükümet protesto edildi. Zviad Gamsahurdia'nın posterlerini taşıyan göstericiler hükümet aleyhinde sloganlar attılar.

(*Cumhuriyet*, 11 Nisan)

Türkiye-Gürcüstan sınırında Türkgözü ve Aktaş sınır kapılarının açılması için çalışmalar sürüyor. 1992'de başlatılan çalışmalarda 51 dekar razı kamulaştırıldı. Türkgözü'nün Posof, Aktaş kapısının Cıldır'dan Gürcüstan'a açılacağını belirten yetkililer kapıların açılmasıyla bölgenin gerek ekonomik gerekse turizm yönünden patlamaya sahne olacağı görüşünde.

(*Sabah*, 12 Nisan)

Moskova, Erivan ve Tiflis'le askeri üs anlaşması imzalandı. Interfax tarafından verilen habere göre Kafkasya'daki Rusya Silahlı Kuvvetler Komutanlığı Gürcüstan ve Ermenistan'da 5 üs bulundurmaya planlıyor. Bu üslerden üçünün Gürcüstan'da olması düşünülmüyor. Üslerden biri Türkiye sınırındaki sahil kenti Batum'da, öbürü Tiflis'in 30 km güneyindeki Vaziani'de, üçüncüsü de güneydeki Ahalkalakı'de olacak.

(*Cumhuriyet*, 12 Nisan)

Başta Gürcüstan ve Türk cumhuriyetleri olmak üzere Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerine "Türk Pazarları" kurulması girişimine başlanıyor. Türk Pazarının ilk örneğinin Gürcüstan'ın başkenti Tiflis'te kurulacağı bildirildi. Trabzon Valisi Alaaddin Yüksek önderliğinde bir araya gelen Karadeniz'li işadamları, Türkiye'deki Rus Pazarlarının karşılığı olarak Gürcüstan ve Türk cumhuriyetlerine Türk Pazarları kurulması yönünde çalışmalarla başladılar.

(*Cumhuriyet*, 14 Nisan)

Gürcüstan Cumhuriyeti'nin Karadeniz kıyısında yer alan Batum ve Poti limanlarının kısmi olarak özelleştirilmesi karar verildiği bildirildi. Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası (TTSO) tarafından yapılan açıklamaya göre öncelikle Poti limanının yüzde 49'luk hissesi satışa çıkarılarak özelleştirilecek ve bu hissenin de yüzde 25 oranındaki kısmı yabancılara satılacak.

(*Dünya*, 20 Nisan)

Gürcüstan'da Abhazlarla Gürcü kuvvetler arasındaki çatışmaların çözümü için Moskova'da hazırlanan anlaşma tasarısının onaylanmasını parlamenterler reddedince Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze istifasını sundu. Oturum sonunda bir açıklama yapan eski başbakan Tengiz Sigua, Şevardnadze'nin milletvekillerini tasarrının onaylanmasına ikna etmek için istifasını sunduğunu söyledi. Tasarıda, Abhazya'nın güneyi ile Gürcüstan arasında bulunan bölgenin 12 kilometre uzunluğunda bir güvenlik bölgesi oluşturulması ve buraya Bağımsız Devletler Topluluğu ile BM gözlemcilerinin gönderilmesi yer alıyor.

(*Cumhuriyet*, 14 Mayıs)

Gürcüstan ve bu cumhuriyete bağlı Abhazya arasında Moskova'da hafta sonunda biten görüşmelerde varılan anlaşma uyarınca Rusya'nın bölgeye 2500-300 asker gönderceği bildirildi.

(*Cumhuriyet*, 18 Mayıs)

Gürcü ve Abhaz taraflar arasında yerleştirilmek üzere bölgeye gönderilen Rus askerlerine ateş açıldı. Sohum'i'ye 30 kilo metre kadar yaklaşan Rus askeri konvoyuna açılan ateş, bir savaş helikopterin karşı ateşi üzerine kesildi. Ancak ayrıntılı bilgi verilmedi.

(*Cumhuriyet*, 27 Mayıs)

Bakan Çetin, Arcil ve Sota için devrede. Avrupa İstikrar Konferansı için Paris'te bulunan Dışişleri Bakanı Hikmet

Çetin, dün Gürcüstan Dışişleri Bakanı Aleksander Çkvaizde ile Trabzonspor'un Gürcü ikizleri Arçil ve Şota için Şevardnadze'ye özel bir mesaj yolladı. Çetin, Gürcü Bakana "İkiz kardeşler Türkiye'de çok seviliyorlar. Trabzonspor'un başarılarında rolleri önemlidir. Trabzonspor'un önümüzdeki günlerde Avrupa'da zor maçları olacaktır. Şota ve Arçil için en az bir yıl daha Türkiye'de kalmalarına izin vermemizi özel olarak rica ediyorum. Bu mesajı Şevardnadze'ye iletiniz" dedi.

(Cumburiyet, 27 Mayıs)

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Gürcüstan Cumhuriyeti'nin milli günü dolayısıyla Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze'ye kutlama mesajı gönderdi. Demirel mesajında "Gürcüstan Cumhuriyeti'nin milli günü vesilesiyle zat-ı devletlerine en içten tebriklerimi sunar, bu büyük ve anlamlı günün tüm Gürcü halkına kutlu olmasını dilerim."

(Cumburiyet, 27 Mayıs)

Rusya Savunma Bakanı Pavel Graçov, Kafkasya turu çerçevesinde dün ikinci durağı Tiflis'e gitti. Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze ile görüşen Graçov, Gürcüstan ile Abhazya arasında Rus Barış Gücü askerlerinin yerleştirilmesini öngören bir anlaşma imzaladı. Rusya'nın ilk aşamada İnguri Nehri çevresinde 1500 asker yerleştirmesinin tasarılandığı bildiriliyor.

(Cumburiyet, 11 Haziran)

İngiliz Dışişleri Bakanı Douglas Hurd, Rusya'nın Gürcüstan ve Dağlık Karabağ gibi eski SSC'deki sorunları çözmek için bölgeye göndereceği askeri birliklerin "işgal kuvvetine dönüşmemesi" uyarısında bulundu.

(Milliyet, 17 Haziran)

Gürcüstan'ın Türkiye Ekonomik ve Ticari İlişkiler sorumlusu Temur Manczgaladze, Türkiye ile Gürcüstan arasındaki ekonomik ilişkilerin istenilen düzeyde seyretmediğinden yakındı. İki ülke arasındaki ticari ilişkileri geliştirmek için işadamları arasında sık sık toplantıların düzenlenmesi gerektiğine dikkati çeken Manczgaladze, "birbirimizdaha iyi tanırsak ülkelerimizin var olan potansiyellerini daha iyi kullanma imkânlarına kavuşuruz" dedi.

(Dünya, 18 Haziran)

Rusya'nın Abhazya operasyonuna Karadeniz Donanması da destek oluyor. Rusya'nın Abhazya'daki operasyonun ikinci aşaması, Rusya Parlamentosu Federasyon Konseyi kanadının onayı ile başlayacak. Rusya Dışişleri Bakanı Kozirev, önceki gün parlamentoda yaptığı konuşmada konseyin onay vermesinin ülke çıkarları açısından gerekli olduğunu savundu. Kozirev "Eğer Rusya bölgedeki jeopolitik rolünü oynayamazsa, bizim evimize düzeni baskaları getirecek" dedi.

(Cumburiyet, 19 Haziran)

Rusya Parlamentosu'nun üst meclisi olan Federasyon

Konseyi, Abhazya'da askeri operasyona izin verdi.

(Cumburiyet, 22 Haziran)

Karadeniz Ekonomik İşbirliği Projesi'ne mensup ülkelerin dışişleri bakanlarının dördüncü olağan toplantısı Gürcüstan'ın başkenti Tiflis'te bugün yapılıyor. Türkiye'yi Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin başkanlığındaki bir heyet temsil edecek.

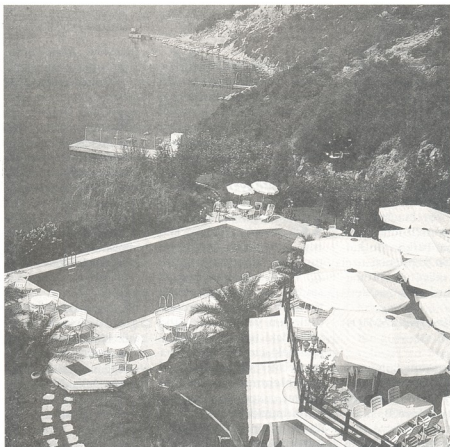
(Cumburiyet, 30 Haziran)

Tiflis'te kritik görüşme. Bugün başlayacak olan Karadeniz Ekonomik İşbirliği toplantısına daha önce katılmayacağını açıklayan Rusya Dışişleri Bakanı Andrei Kozirev, Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin'den görüşmek üzere randevu istedi. Kozirev'in, Türkiye'nin 1 Temmuz'da yürürlüğe sokacağı Boğazlar Tüzüğü'nü Çetin ile görüşmek üzere kararını değiştirerek Tiflis'e geldiği bildiriliyor.

(Cumburiyet, 30 Haziran)

Gürcüstan'ın bağımsızlık peşindeki Abhazya bölgesine geçen hafta sonu Rus Barış Gücü'nün yerleştirilmesinden sonra dün ilk kez taraflar arasında çatışma çıktı.

(Hürriyet, 30 Haziran)

**İSTANBUL'DA
GELENEKSEL KÜLTÜRÜMÜZÜN
DOĞAYLA KUCAKLAŞTIĞI
MÜKEMMEL BİR DİNLENCE BELDESİ
DÖRT MEVSİM HİZMETİNİZDE...**

CLUB ATABAY

Eskihisar Danca İstanbul TURKEY
Tel: (19) 412 611 - 555 854 - 555616
İrtibat/Correspondence/Korrespondenz

CLUB ATABAY

Acıbadem: 81010 Kadıköy İstanbul TURKEY
Tel: (0216) 339 48 50 (4 Hat/Lines/Linien)
Telex: 29469 drug tr Fax: (0216) 339 61 41

Club
ATABAY

güne başlarken bir sevgi busesi

TWIN Çift Biçaklı
(50'lik Kartela)

TWIN Çift Biçaklı
(5'lik Pasifele)

TWIN Çift Biçaklı
(5'lik Dispenser)

PIVOTING
Oyuncak Biçaklı
Traş Makinesi

PIVOTING PLUS
Makine Kartela

MONO Tek Biçaklı
(5'lik Pasifele)

MONO Tek Biçaklı
(50'lik Kartela)

ZAZA[®]
TRAŞ BIÇAKLARI

Tıraş bıçağında aradığımız her şey.
Kalite ve ucuzluk

KARTAL ÇELİK EŞYA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
Tahtakale Cad. 38 ZAZA Han Eminönü - İSTANBUL
Tel: (0-212) 522 19 62 - 231 21 25 Fax: (0-212) 247 02 94